

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Tanja Bučar

**TEHNIČNO VAROVANJE ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI
ZAPORA IN NAPADI NA OSEBJE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Tanja Bučar
Mentor:izr. prof. dr. Gorazd Meško

**TEHNIČNO VAROVANJE ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI
ZAPORA IN NAPADI NA OSEBJE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

Naj se zahvalim mojima staršema, ki sta mi omogočila študij in mi stala ob strani, Bojanu, ki me je razumel in spodbujal na moji študijski poti ter prijateljem za vse nepozabne trenutke.

Iskrena zahvala mentorjuizr. prof. dr. Gorazdu Mešku za pomoč in strokovno svetovanje pri izdelavi diplomskega dela.

TEHNIČNO VAROVANJE ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA IN NAPADI NA OSEBJE

Zavodi za prestajanje kazni zapora so danes ključnega pomena za družbo kot celoto. Opredelimo jih lahko kot totalne organizacije, ki zapirajo osebe, katera so storila kriminalno dejanje oziroma so kršila formalne družbene norme. Za njihovo uspešno in učinkovito delovanje je potrebno zagotoviti sodobno in napredno tehnično varovanje, s katerim se lahko doseže visoka stopnja varnosti. Ključno vlogo znotraj zavodov pa ima tudi ustrezno zavodsko osebje, ki zagotavlja potrebno podporo tehničnemu varovanju, saj tehnika brez človeške pomoči ne more delovati. Uspešni zavodi so tisti, ki zagotavljajo ugodno zaporniško klimo in s tem preprečujejo morebitne konflikte, ki lahko vodijo v pobege in napade na osebje. Cilj je poiskati čim boljše metode za razvijanje in utrjevanje tehničnega varovanja ter izpopolnjevanja izobraževanja in usposabljanja zavodskega osebja. Vse to pripomore k zagotovitvi večje učinkovitosti, zmogljivosti, pripravljenosti in usposobljenosti zavodov za prestajanje kazni zapora in zavodskega osebja, ter tako pomaga zavodom doseči zadano nalogo. Osnovna družbena in strokovna zahteva je, da je zapor varen za zaposlene, zapornike in družbo.

KLJUČNE BESEDE

zavodi za prestajanje kazni zapora, tehnično varovanje, pobege, napadi na osebje

TECHNICAL PROTECTION OF INSTITUTES FOR SERVING OF SENTENCE OF IMPRISONMENT AND ATTACKS ON PERSONNEL

Institutes for serving of sentence of imprisonment are today key meaning for society as whole. We can characterize them as total organizations that are closing people, who did criminal action or were violating formal social norms. They must provide contemporary and advanced technical protection for theirs successfully and efficient activity. With this high degree of safety is achieved easily. Technology without human help can't work so necessary support for technical protection is assured by suitable personnel who have main role inside institutes. Successful institutes are those, that assure advantage prison climate and they are trying to prevent eventual conflicts, which can lead to escapes and attacks on personnel. The aim is to find most suitable methods for development and practice of morale and discipline as well as additional training. It helps institutes for serving of sentence of imprisonment and personnel become more efficient, endurable, well-prepared and well-trained as well as it enables imprisonment to achieve their goal or planned action. Basic social and professional demand is that imprisonment is secure for personnel, prisoners and society.

KEY WORDS

institutes for serving of sentence of imprisonment, technical protection, escapes, attacks on personnel

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	7
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	9
2.1. OPREDELITEV PREDMETA IN CILJA PREUČEVANJA	9
2.2. HIPOTEZI.....	10
2.3. METODOLOŠKI PRISTOP.....	10
2.4. TEMELJNI POJMI	11
2.4.1. <i>Zavod za prestajanje kazni zapora.....</i>	<i>11</i>
2.4.2. <i>Tehnično varovanje.....</i>	<i>12</i>
3. TEHNIČNO VAROVANJE NA SPLOŠNO.....	14
3.1. CENTRALNO-NADZORNI SISTEM	15
3.2. VIDEO-NADZORNI SISTEM	15
3.3. SISTEM MEHANSKE ZAŠČITE.....	17
4. VARNOST IN VAROVANJE ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	19
4.1. IZVAJANJE NALOG VAROVANJA.....	22
4.2. IZVAJANJE NALOG PAZNIKOV	24
5. ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	27
5.1. ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA KOPER.....	32
5.1.1. <i>Varovanje zavoda za prestajanje kazni zapora Koper.....</i>	<i>34</i>
5.2. ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA DOB PRI MIRNI.....	37
5.2.1. <i>Varovanje zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni</i>	<i>38</i>
5.3. ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA LJUBLJANA.....	41
5.3.1. <i>Varovanje zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana</i>	<i>41</i>
5.4. PRIMERJAVA TEHNIČNEGA VAROVANJA MED ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA KOPER, DOB IN LJUBLJANA	43
6. NAPADI NA OSEBJE IN POBEGI IZ ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	44
6.1. TREND NARAŠČANJA ŠTEVILA ZAPRTIH OSEB	45

6.2. PRIMERJAVA POBEGOV MED POSAMEZNIMI LETI	47
6.3. PRIMERJAVA NAPADOV NA OSEBJE MED POSAMEZNIMI LETI	52
7. ZAKLJUČEK	56
8. SEZNAM LITERATURE.....	59
8.1. TISKANI VIRI:	59
8.2. INTERNETNI VIRI:	60
8.3. DOKUMENTI:.....	61
9. SEZNAM SHEM	
Shema 5.1: Organizacijska shema UIKS.....	28
10. SEZNAM SLIK	
Slika 3.1: Primer video nadzora v zavodu Dob.....	16
Slika 5.2: Zavod za prestajanje kazni zopora Koper.....	33
Slika 5.3: “Samica”, prostor za prestajanje najstrožje disciplinske kazni.....	35
Slika 5.4: Zavod za prestajanje kazni zopora Dob pri Mirni.....	37
Slika 5.5: Zavod za prestajanje kazni zopora Dob pri Mirni – Polodprti in odprti oddelek Slovenska vas.....	39
Slika 5.6: Varovalna ograja zavoda za prestajanje kazni zopora Dob pri Mirni.....	40
Slika 5.7: Zavod za prestajanje kazni zopora Ljubljana.....	41
11. SEZNAM GRAFOV	
Graf 6.1: Gibanje števila zaprtih oseb od leta 2000 do 2007.....	47
Graf 6.2: Primerjava števila pobegov od leta 2000 do leta 2007.....	48
Graf 6.3: Primerjava pobegov med zavodom Dob, Koper in Ljubljana.....	50
Graf 6.4: Napadi na osebe od leta 2000 do leta 2007.....	53
Graf 6.5: Primerjava napadov na osebe med zavodi Dob, Koper in Ljubljana.....	54

1. UVOD

Danes imajo zavodi za prestajanje kazni zapora izredno pomembno vlogo. Označimo jih lahko kot totalne organizacije, kamor zapiramo oziroma pošiljamo ljudi, ki "škodujejo" družbi. Gre predvsem za posameznike, ki so storili kaznivo dejanje in s tem izrazili nespoštovanje družbenih norm vedenja in ravnanja. Pri tem gre za izolacijo od zunanjega sveta, neke vrste kaznovanje in s tem zagotavljanje ustrezne varnosti družbe. Glavni namen kaznovanja je torej prevzgoja zaprtih oseb in njihova vrnitev v družbo.

Vsak zavod ima izoblikovan svoj zavodski režim, ki se razlikuje od zavoda do zavoda kot tudi med posameznimi deli znotraj zavoda. Predvsem družba je tista, ki določa višjo ali nižjo stopnjo zaprtosti. Veliko pa je odvisno tudi od samega vodenja zaporskih sistemov ter od zaprtih oseb. Danes lahko zasledimo izrazit trend naraščanja števila zaprtih oseb. Med njimi je predvsem veliko število pripornikov, ki so združeni v kriminalne združbe, zaradi česar je varovanje v zavodih kakor zunaj njih precej težje ter tudi kadrovsko obremenjujoče.

Zavodi za prestajanje kazni zapora morajo imeti zagotovljeno ustrezno tehnično in fizično varovanje, ki jim omogoča, da delujejo učinkovito in kakovostno. Pomembno vlogo znotraj zavodov imajo torej ključne tehnične komponente, kot so ustrezna arhitektura objektov in primerna tehnična sredstva varovanja. Le-ti elementi pa lahko uspešno delujejo samo s pomočjo ustreznega osebja, ki zaprte osebe nadzirajo in poskušajo zagotoviti dobro družbeno vzdušje znotraj zavodov. Predvsem dober medsebojni odnos zaposlenih in zaprtih oseb je ključnega pomena pri zagotavljanju visoke stopnje varnosti. Ugodno skupinsko vzdušje je tisto, ki daje občutek povezanosti in pripadnosti članov v skupini. Poudarek je na medsebojnem sodelovanju in izpopolnjevanju človeka in tehnike, ki ustvarjata celoto in pomembno vlogo pri zagotavljanju visoke stopnje varnosti.

Z varovanjem zavodov za prestajanje kazni zapora poskušamo preprečiti kakršnekoli konflikte oziroma nezadovoljstva znotraj zavodov, ki lahko privedejo do pobegov, napadov na osebje, poškodb, samomorov ter uporabo prisilnih sredstev. To so ključni kazalci, ki opozarjajo na razmere v zavodih. Zato se trudimo zagotoviti takšen sistem varovanja, ki bo zagotovil varnost osebja, zaprtih oseb kot tudi družbe kot celote. Vendar pa se srečujemo z določenimi težavami, kot so neustrezni prostorski pogoji, prenapolnjenost zavodov in preobremenjenost zaposlenih, kar

pogosto vodi do negativnih posledic. Ravno zato je cilj zavodov odkriti in odpraviti pomanjkljivosti ter zagotoviti ustrezno varnostno situacijo.

Kljub številnim težavam, s katerimi se danes zavodi srečujejo, pa lahko z gotovostjo trdimo, da se trudijo zagotoviti čim bolj ugodno zaporniško klimo, ki prav gotovo odločilno vpliva na stanje varnosti. Učinkovito in uspešno delo se kaže že v trendu zmanjševanja števila pobegov iz zavodov in številu napadov na osebje. Eden izmed ključnih namenov zavodov za prestajanje kazni zapora pa je zagotoviti možnost, da se zaprte osebe naučijo življenja v skladu z zakoni in družbenimi normami.

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1. Opredelitev predmeta in cilja preučevanja

Predmet preučevanja diplomskega dela je predvsem usmerjen na delovanje zavodov za prestajanje kazni zapora, in sicer smo se opredelili na tehnično varovanje zavodov, na napade na osebje ter na pobege iz zavodov, katere želimo zmanjšati ravno z ustreznim in kvalitetnim tehničnem varovanjem. Tako je v prvem delu diplomskega dela predstavljeno tehnično varovanje na splošno, temu sledi predstavitev tehničnega varovanja v treh zavodih, in sicer v zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana, Koper in Dob pri Mirni. Zavode smo izbrali predvsem zato, ker se po oblikah in sodobnosti tehničnega varovanja razlikujejo, kar je opazno že v tem, da ima zavod Koper enega izmed najbolj sodobnih načinov tehničnega varovanja. Temu pa sledi tudi primerjalna analiza med posameznimi zavodi, kjer sem ugotavljala razlike in podobnosti tehničnega varovanja ter tudi morebitne pomanjkljivosti in možne izboljšave. Pri tem sem ugotovila predvsem to, da je delovanje zaporov pogojeno in omejeno s številnimi zakoni, pravilniki in drugimi dokumenti.

V nadaljevanju je v diplomskem delu predstavljena oziroma analizirana primerjava napadov na osebje in število pobegov iz zavodov med posameznimi leti. Pri tem je bilo izhodišče vprašanje ogroženosti paznikov s strani zapornikov. Predvsem pazniki so tisti, ki oblikujejo določeno vzdušje v zaporu, kar bistveno vpliva na odnose med pazniki in zaporniki ter med samimi zaporniki. Odnosi in sprejemljivo medsebojno vzdušje znotraj zapora vplivajo na zmanjšanje agresivnosti in ogroženosti, ki sta povod za morebitne napade na osebje in pobege iz zavoda.

Cilj diplomskega dela je torej ugotoviti, kakšno je tehnično varovanje v naših zavodih za prestajanje kazni zapora ter analiza napadov na osebje in število pobegov iz zavodov, ki naj bi izhajalo ravno iz tehničnega varovanja. Torej zajeti je potrebno vse bistvene elemente, ki vplivajo na ustrezno varovanje v zavodih, in sicer vlogo pazniške službe, tehnično varovanje ter tudi arhitekturne zmogljivosti zavodov. Na podlagi ugotovljenega pa je cilj ugotoviti, ali višja stopnja tehničnega varovanja res vpliva na zmanjšanje agresivnosti med zaprtimi osebami oziroma na zmanjšanje števila konfliktov, napadov in pobegov.

2.2. Hipotezi

V diplomskem delu bomo izhajali iz sledečih hipotez:

H1: *Učinkovitejše in sodobnejše tehnično varovanje zavodov za prestajanje kazni zapora, ki deluje s pomočjo ustrezne fizične podpore, preprečuje povečanje števila napadov na osebje in povečanje števila pobegov.*

H2: *S pomočjo ustreznega tehničnega varovanja zavodov za prestajanje kazni zapora, ustrezne strokovne usposobljenosti pazniške službe ter z dobro medsebojno organiziranostjo poskušamo doseči boljše odnose med zaprtimi osebami kot tudi med zaprtimi osebami in zaposlenimi ter s tem zagotoviti varen zapor za osebje, zapornike in družbo.*

2.3. Metodološki pristop

Bistveno vlogo pri ustvarjanju diplomskega dela imajo seveda metode, ki jih uporabljamo za pridobitev vseh potrebnih podatkov in za dokončno oblikovanje diplomskega dela. Pri zbiranju virov sem se tako osredotočila na dejstva, ki bi potrdila oziroma ovrgla postavljeni hipotezi. Osrednji del naloge temelji na analizi in interpretaciji primarnih virov, kamor uvrščamo zakone, pravilnike, podzakonske akte in druge dokumente. Z njihovo pomočjo sem se bolj podrobno seznanila z delovanjem zaporov, predvsem pa sem se osredotočila na Letna poročila Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju UIKS). Sekundarni viri predstavljajo dopolnitev in obrazložitev že omenjenih primarnih virov, še posebej kadar se je tematika približala teoretičnim konceptom naloge. Pri tem sem se osredotočila na posamezne članke, knjige in raziskovalna dela, ki so opisovala značilnosti tehničnega varovanja zaporov.

Iz določenih opisov podatkov sledijo vzroki in/ali posledice, ki sem jih skušala čim bolj razumeti in pojasniti. Predvsem pri analizi in interpretaciji sekundarnih virov sem uporabila zgodovinsko razvojne in deskriptivne metode, s pomočjo katerih sem lažje opisala in predstavila posamezne zavode za prestajanje kazni zapora, njihov pomen in njihovo delovanje. Pri iskanju podobnosti in razlik med oblikami tehničnega varovanja v posameznih zavodih ter pri analiziranju napadov na osebje in števila pobegov iz zaprtih delov zavodov med posameznimi leti pa sem si pomagala z metodo primerjalnega raziskovanja. Prav tako sem uporabila analizo

uradnih statistik, predvsem ko sem primerjala že obstoječe (sekundarne) podatke o številu napadov na osebe in številu pobegov iz zaporov.

2.4. Temeljni pojmi

2.4.1. Zavod za prestajanje kazni zapora

V Sloveniji poznamo zapor pod uradnim nazivom »Zavod za prestajanje kazni zapora«. V diplomskem delu smo uporabljali izraz zapor in zavod, predvsem pri opisu posameznih zavodov za prestajanje kazni zapora sem se osredotočila na izraz zavod. Na podlagi številnih definicij lahko ugotovimo, da se poimenovanje zapora oziroma zavoda s strani številnih avtorjev bistveno ne razlikuje. Pomembno je le to, da vsak posameznik izpostavi njemu pomembnejše značilnosti zaporov.

Zapor je organizacija in hkrati ustanova, v katerih se nahajajo ljudje, ki so storili odklonska (kriminalna) dejanja znotraj družbe in jih je družba zato kaznovala. Zapor pa je istočasno tudi totalna organizacija in družbena institucija, katere primaren namen je kaznovati ljudi, ki so kršili formalne družbene norme, torej so storili kriminalno dejanje (Zapor, 2007). Lahko rečemo, da zapor predstavlja temeljni simbol družbene izločitve delinkventov in stene zapora predstavljajo neko mejo med čistim in umazanim. Zapor je tako inštrument države, ki ga oblikuje širše socialno okolje (Sykes v Meško in drugi 2006, 266).

Zapor predvsem v sociološkem pogledu predstavlja posebno družbeno skupnost. Na relativno majhnem prostoru se proti svoji volji, vendar po svoji krivdi, znajdejo ljudje različnih osebnosti, socializacije, starosti in seveda kulture (Peteh 2000, 579).

Zapor ima tudi neke vrste funkcije zaščite družbe pred storilci kaznivih dejanj. Gre za fizično preprečevanje, torej za zapiranje, s čimer se v družbi ustvari občutek večje varnosti vsaj glede že prijetih, torej znanih storilcev kaznivih dejanj (Petrovec 1987, 64). Zapor je ustrezno povračilo za storjeno kaznivo dejanje. Zastrahuje, opravlja vlogo (začasne) onesposobitve in s tem varstva družbe (Brinc 2002, 267).

Poznamo tudi definicijo Coyla (2004, 379), ki pravi, da je zapor kot okolje, kjer imajo pomembno vlogo medosebni odnosi med ljudmi. Vodenje zaporov je tako najprej vodenje ljudi, osebja in obsojencev. Zapori s humano atmosfero, s pozitivno kulturo in z jasnim vodenjem pa ustvarjajo učinkovit varnostni sistem in varno okolje.

Zapor opredeljujeta dva temelja. Na eni strani pravno politični, na drugi strani pa tehnično disciplinski. Le-to je omogočilo, da se je zapor pojavil kot najbolj neposredna in hkrati najbolj civilizirana oblika vseh kazni (Foucault 1984, 229). Na podlagi vsega povedanega lahko zapor opredelimo kot popolno oziroma strogo ustanovo. Ima vlogo izčrpnega disciplinskega aparata. Ukvarjati se mora z vsemi vidiki posameznika, z njegovim fizičnim urjenjem, delovno spretnostjo, vsakdanjim obnašanjem ter moralnim zadržanjem in dispozicijami. Na posameznika mora delovati nepretrgoma, z nenehno disciplino (Foucault 1984, 231).

2.4.2. Tehnično varovanje

Tehnično varovanje obsega varnostne ukrepe, ki temeljijo na uporabi tehničnih sredstev za odkrivanje in preprečevanje ogrožanja varovanih oseb, objektov in okolišev. Stopnja varovanja izraža količino in vrsto varnostnih ukrepov za posamezen razred pomembnosti funkcij varovanih oseb, objektov in okolišev v razmerah potencialne, povečane ali visoke ogroženosti (Uredba o varovanju določenih oseb, objektov in okolišev objektov, v katerih so sedeži državnih organov, 2. čl.).

Tehnično varovanje tako razumemo kot varovanje oseb in premoženja s tehničnimi sredstvi in napravami po predpisanih standardih. Gre za kombinacijo človeka in tehnike, saj je človek tisti, ki nadzoruje delovanje sistema varovanja in spremlja delovanje varnostnih naprav, medtem ko tehnika (predvsem elektronska varnostna tehnika) omogoča nadzor velikih površin na daljavo, brez stalne fizične prisotnosti na varovanem območju (Ivanovič in Habbe 1998, 46-54). Termin »varovanje« torej predstavlja vse aktivnosti, ukrepe in postopke, ki jih opravi oseba s pomočjo tehničnih sredstev, da sebe, drugo osebo ali premoženje zaščiti pred uničenjem, poškodovanjem, odtujitvijo oziroma pred izvedbo kaznivega dejanja (Golob 1997, 25).

Fizično-tehnično varovanje je kombinacija tehničnega in fizičnega varovanja. Pri tej opredelitvi tehnično varovanje pomeni varovanje s sistemi tehničnega varovanja, ki v primeru alarma javijo v dežurni center stanje v varovanem objektu, fizično varovanje pa pomeni prihod varnostnikov v

primeru sprožitve alarma (Fizično-tehnično varovanje, 2007). Potrebno pa je upoštevati tudi to, da je še tako sodobna in najboljša tehnika brez ljudi neučinkovita in nekoristna. Tudi če uporabimo najsodobnejša in najdražja tehnična sredstva, bo sistem varovanja neuporaben, dokler ga ne bo nadziralo in usmerjalo usposobljeno varnostno osebje (Golob 1997, 143).

Tehnična sredstva torej uporabljamo kot pripomoček varnostnemu in drugemu osebju, kajti uspešnost varovanja ogrožajo človeške slabosti, kot so zaspanost, dekoncentracija ter trenutek nepazljivosti oziroma nepozornosti. Tako s tehničnimi sredstvi humaniziramo opravljanje dolžnosti varovanja, varnostnega osebja pa ne izpostavljamo nepotrebnim nevarnostim (Golob 1997, 141).

3. TEHNIČNO VAROVANJE NA SPLOŠNO

V diplomskem delu bomo kot prvo opredelili tehnično varovanje zavodov za prestajanje kazni zapora. Osredotočili se bomo predvsem na tehnično varovanje v treh zavodih, in sicer v zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana, Koper in Dob pri Mirni. Vendar pa bomo na začetku opredelili tehnično varovanje na splošno, temu pa bodo sledili bistveni elementi za zagotavljanje varnosti v zaporih.

V zadnjih nekaj desetletjih so spremembe in razvoj privedle do močno povečane uporabe sistemov za varovanje in nadzorovanje. Predvsem razvoj elektronike je pripomogel, da se danes srečujemo z video sistemi, ki imajo bistveno vlogo pri varovanju, nadzorovanju ter da jih uporabljamo v boju proti vandalizmu, vlomom, ropom, torej različnim oblikam kaznivega dejanja (Petauer in drugi 1999, 11).

Pri terminu tehnično varovanje je izredno pomembna združljivost, in sicer ustreznega osebja in uporaba primernih tehničnih sredstev. Združljivost določajo predvsem pravilna izbira, stopnja sodobnosti in zanesljivosti vgrajenih tehničnih sredstev, predhodna strokovna usposobljenost osebja, ki seveda upravlja varnostni sistem ter hiter in strokoven odziv varnostnega osebja na določene situacije. Poudariti je potrebno dejstvo, da tudi najsodobnejše tehnično sredstvo brez nadzora in upravljanja človeka izgubi svoj pomen in vrednost (Golob 1997, 10-27). Tehnično varovanje deluje s pomočjo številnih sistemov oziroma podsistemov, brez katerih ga je pravzaprav nemogoče izvajati. Med posamezne dele tehničnega varovanja štejemo predvsem video-nadzorni ter centralno-nadzorni sistem, sistem mehanske zaščite, protivlomni in protipožarni sistem ter sistem pristopne kontrole. Pri našem preučevanju pa so pomembni predvsem centralno-nadzorni ter video-nadzorni sistem in sistem mehanske zaščite.

3.1. Centralno-nadzorni sistem

Centralno–nadzorni sistem povezuje vse sisteme tehničnega varovanja. S tem predvsem omogoča nadziranje dogajanja nad vsemi sistemi tehničnega varovanja iz ene točke. Torej operater preko enega samega monitorja nadzira vse sisteme, medtem ko mu centralno–nadzorni sistem v primeru nezaželenih pojavov na objektu predlaga logične ukrepe. Hkrati je pomembno tudi interaktivno delovanje sistema (vplivanje enega sistema tehničnega varovanja na drugega ob določenem dogodku). Omeniti je potrebno tudi oblikovanje skupnega arhiva ter povezavo s sistemi tehničnega varovanja na dislociranih objektih in možnosti povezave z drugimi centralno–nadzornimi sistemi ali podsistemi (Centralno-nadzorni sistem, 2007).

3.2. Video-nadzorni sistem

Video-nadzorni sistemi predstavljajo nenadomestljivo pomoč pri zagotavljanju varnosti. Glavne naloge tega sistema so predvsem nadziranje in kontrola dogajanj, arhiviranje oziroma dokumentiranje dogodkov ter zaznavanje gibanja. Pri nadziranju in kontroli dogajanj je pomembno predvsem to, da nam več oči-kamer na posameznih (različnih) lokacijah podaja slikovno informacijo o dogajanju in s tem nadomešča ljudi za opravljanje tega dela. Tako lahko večje število varnostnikov nadomestimo z enim. Dokumentiranje dogodkov pomeni predvsem snemanje in hkrati shranjevanje slike. Po številnih raziskavah je opaziti, da nam prav slikovna informacija podaja največ informacij, zato je smiselno hraniti sliko v primeru morebitne rekonstrukcije dogodkov. Zaznavanje gibanja pa nam omogoča video senzor oziroma alarmna naprava. V praksi se vse bolj uporablja kombinacija nadzora in uporaba kamer kot detektorjev gibanja, kar je bistveno pri zagotavljanju notranjega in zunanjega varovanja (Sistemi tehničnega varovanja –video sistem, 2007).

Video-nadzorni sistem sestavljajo naprave za izvajanje neposrednega nadzora (kamere, specialni objektivni, sistemi za premikanje kamer, ohišja z nastavki za pričvrstitve na zidove, kovinski stolpi, ograjni stebri), sredstva za prenos signalov iz kamer do varnostno operativnih nadzornih centrov, sredstva za prikazovanje sprejetih ali arhiviranih video signalov z delilniki slik in naprave za arhiviranje oziroma shranjevanje video signalov (Golob 1997, 214). Zelo pomembni pa so tudi dejavniki, katere je potrebno upoštevati pri izbiri video–nadzornega sistema, in sicer vrsta kamere (črno–bele ali barvne, fiksne ali vrtljive oz. gibljive), vrsta kamerinih mest (zunanja

ali notranja), vrsta objektiv (zoom ali širokokotni objektiv) ter vrsta naprave za shranjevanje in obdelavo video informacij (Video–nadzorno varovanje, 2007). Slika 3.1. nam prikazuje primer video nadzora v zavodu Dob.

Slika 3.1: Primer video nadzora v zavodu Dob

Vir: Kovač, 2008.

Poleg naštetih dejavnikov, ki so izredno pomembni pri izbiri video–nadzornega sistema, pa moramo biti izredno pozorni tudi pri pogojih za načrtovanje video sistema. Pri vzpostavitvi sistema nadzora z video napravami imajo pomembno vlogo številni zunanji dejavniki. V ta sklop uvrščamo predvsem oceno ranljivosti in občutljivosti varovanega prostora, raven potrebnega varovanja in zaščite (dokaže jo ocena ogroženosti), številčnost in kvaliteto ostalih sistemov tehničnega varovanja, predvideno število varnostnikov oziroma varnostnega osebja ter razpoložljivost finančnih sredstev. Ključnega pomena je predvsem to, da na podlagi lastnih varnostnih potreb izberemo tehnična sredstva, pri tem pa upoštevamo njihove lastnosti (Golob 1997, 218). Pri načrtovanju sistema video nadzora naj bo torej na prvem mestu njihova uporabnost. Pri tem moramo upoštevati, da bo sistem deloval čim bolj avtonomno, da bo kakovost zadostila potrebam, da bo analiziranje in iskanje posameznih dogodkov čim lažje in kar se da hitro, ter da bo slika vsebovala vse potrebne informacije (Petauer in drugi 1999, 12-17).

Ugotovimo lahko, da s sistemi video nadzora označujemo funkcijsko povezana specialna tehnična sredstva, ki s spreminjanjem, prenašanjem, obdelavami, arhiviranjem in prikazi sprejetih slik omogočajo vizualno opazovanje in nadzor ter kasnejše analize dogajanja v varovanih prostorih. Uporabljamo jih torej za nadzorovanje prostorov v objektih ali pa v njihovi neposredni okolici (Golob 1997, 213).

3.3. Sistem mehanske zaščite

Sistem mehanske zaščite je poznan že iz zgodovine, saj so že pri gradnji utrdb upoštevali osnovna varnostna načela mehanske zaščite, ki so vključevala naravne ovire, notranje in zunanje obzidje, dvizne mostove, rešetke idr. Danes sistem mehanske zaščite predstavlja enega najpomembnejših elementov tehničnega varovanja, čeprav se srečujemo z vse večjim napredkom elektronskih oblik varovanja. Pri varovanju s sistemom mehanske zaščite poznamo naslednje možnosti: varnostna vrata, elektronske zakasnilne ključavnice, ki preprečujejo takojšen vstop, varnostno okovje, okna (zavarovana z rešetkami in lesenimi ali kovinskimi roloji ter polkni, varnostna folija proti razbitju stekla, okenske ključavnice), varnostne omare in trezorji za shranjevanje dokumentov, ograje in sistem ključev (Sistem mehanske zaščite, 2007). Pri zavodih za prestajanje kazni zapora so predvsem pomembne kvalitetne ograje, ki jih uporabljamo za preprečevanje vstopa ljudi ali vozil na zaščiteno področje. Hkrati pa ograja označuje mejo varovanega oziroma nadzorovanega območja.

Pri varovanju pa so ključnega pomena tudi rešetke in zaščitne mreže, ki jih lahko uporabljamo na varovanih objektih ali pa v njih. S tem nepooblaščenim preprečujemo vstop v objekt ali kadar želimo preprečiti izstop iz objekta. Predvsem rešetke so tiste, ki jih vključujemo v varnostne sisteme z najvišjih ravni ogroženosti, kot so vojaški sistemi, zapori in energetske centri. Rešetke so bolj robustne in stalno nameščene ob oknih, medtem ko so zaščitne mreže tanjše s poudarjenim estetskim videzom ter ponavadi premakljive. Kvaliteto obeh vrst tehničnih sredstev merimo predvsem po njihovi odpornosti na udarce, rezanje, raztezanje in odpornost proti gibanju. V varnostno najzahtevnejših primerih imamo tudi možnost rešetke dopolniti s senzorskim kablom (Golob 1997, 154-155). Sistem mehanske zaščite je tako namenjen preprečevanju ali vsaj čim daljšemu časovnemu zadrževanju vstopa ali dostopa do varovanih objektov ali predmetov (Ivanovič in Habbe 1998, 49).

Na podlagi vsega povedanega lahko ugotovimo, da varnostna tehnika spreminja svoje fizikalne lastnosti in s tem tudi zanesljivost delovanja. Ravno zaradi tega lahko postopno popusti tudi učinkovitost nadzora, ki naj bi oboje spodbujal k uspešnemu delovanju (Ivanovič in Habbe 1998, 187). Pomembne so tudi trditve, ki poudarjajo, da s sistemi zaščite in varovanja ne moremo zagotavljati popolne varnosti, da se tudi tehnika kvari in da kljub uporabi tehničnih sredstev potrebujemo strokovne in odgovorne osebe. Vsak sistem je unikat, zato je vsak posamezni objekt ali kompleks mogoče uvrstiti v znano kategorijo oziroma prioriteto varnostno raven. Kljub temu

pa je nemogoče predvideti in definirati potrebne vrste zaščit, tehničnih sredstev in posamezne povezave različnih sistemov (Golob 1997, 17-142).

4. VARNOST IN VAROVANJE ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

V nadaljevanju se bomo osredotočili predvsem na pomen varnosti ter na zagotavljanje ustrezne stopnje varovanja v zavodih za prestajanje kazni zapora. Za zavode je stopnja varnosti izredno pomembna, da lahko delujejo nemoteno in učinkovito. Zagotoviti je potrebno vse elemente in dejavnike, ki lahko tako ali drugače vplivajo na izboljšanje razmer. Pri tem imajo pomembno vlogo pazniki, katerim je seveda v veliko pomoč visoka stopnja tehničnega varovanja. Pri razlagi in spoznavanju delovanja zaporov so nam bili v veliko pomoč številni dokumenti, s katerimi se poskuša doseči najvišja stopnja varnosti.

Varnost v zaporih predstavlja izrazito interdisciplinaren ter teoretično in praktično zahteven pristop. Gre torej za najkompleksnejši sistem od vseh drugih vrst in lokacij varovanja, hkrati pa tudi zahteva zelo širok krog strokovnjakov iz različnih področij. Pri zagotavljanju varnosti v zaporih torej ne mislimo le na zaklepanje in preštevanje zaprtih oseb, ampak tudi na potrebno zagotavljanje splošnih človeških in ustavno zagotovljenih pravic zaprtih oseb, pa čeprav so obsojeni na kazen zapora (Peteh 2000, 579). Spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva mora biti zagotovljeno v kazenskem in v vseh drugih pravnih postopkih in prav tako med odvzemom prostosti in izvrševanjem kazni. Prav tako je prepovedano vsakršno nasilje nad osebami, ki jim je prostost kakorkoli omejena, ter vsakršno izsiljevanje priznanj in izjav (Ustava Republike Slovenije, 21. čl.).

Osnovna družbena in strokovna zahteva je, da je zapor varen za delavce, zapornike in družbo, za njeno uresničevanje pa morajo biti zagotovljene ustrezne prostorske, kadrovske in materialne možnosti. Pomembno je dejstvo, da so zapori pri nas prenapolnjeni, zaposleni preobremenjeni, varnostni položaj se slabša, finančnih sredstev pa ni dovolj niti za tekoče poslovanje niti za prepotrebne prenove in izboljšanje razmer za delo in življenje (Letno poročilo UIKS 2000, 11).

Ravno zaradi neustreznih prostorskih pogojev in prenapoljenosti pa seveda prihaja do številnih negativnih posledic, saj se v takšnih razmerah pojavijo težave pri obvladovanju zapornikov in s tem tudi pri zagotavljanju ustrezne varnostne situacije. Tako je veliko več možnosti za medsebojne konflikte, izsiljevanja in druge oblike nasilja ter za kršitev zavodskih pravil, kar pa vse negativno vpliva na varnost ter red in disciplino znotraj zapora (Bela knjiga o prostorskih pogojih dela UIKS, 2007). Na kakšen način je v zaporih poskrbljeno za varnost, pa ugotavljamo tudi s številom pobegov, samopoškodb, samomorov zaprtih oseb, številom spremstev ter glede na

uporabo prisilnih sredstev. Tako poznamo različne načine varovanja v zaporih. Pri tem pa je potrebno omeniti tudi to, da se varovanje izvaja tako v bivalnih prostorih, v gospodarskih enotah, med spremstvi, v času obiskov kot tudi v času drugih aktivnosti. Različni načini, tako fizičnega kot tudi tehničnega varovanja pa potem bistveno vplivajo na že omenjeno število pobegov, samopoškodb, samomorov, uporabo prisilnih sredstev ter tudi na varnost zaposlenih, zaprtih oseb in družbe kot celote (Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev UIKS za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000).

Ustrezno in učinkovito stopnjo varnosti pa se v zaporu doseže tudi s pomočjo dodatnega izpopolnjevanja in dograjevanja posameznih oblik in načinov varovanja. Potrebna je stalna kontrola, torej redni preventivni varnostni pregledi ograje, zvez, operativno-komunikacijskega centra, vse v skladu s sklenjenimi pogodbami. Cilj je torej zagotoviti ustrezne varnostne sisteme, ki bodo zadovoljili določene zahteve. Mednje pa štejemo:

- preprečiti beg ali upor,
- preprečiti konflikte,
- zaščititi nemočne in izpostavljene,
- preprečiti storitve ali celo priprave na izvedbo kaznivega dejanja,
- onemogočiti izogibanje kazni,
- preprečiti ali onemogočiti način življenja, ki negativno vpliva na razvoj osebnosti,
- zagotoviti popolno spoštovanje človekovih pravic in ustavnih svoboščin,
- prizadevanje pri ohranitvi nivoja socialnega razvoja osebnosti ter
- vplivati oziroma pomagati pri iskanju novih življenjskih kvalitiet.

Trudimo se torej ustvariti takšen sistem varovanja, ki bi hkrati zadostil vsem represivnim kot tudi tretmajskim zahtevam ter zagotovil medsebojno dopolnjevanje in komplementarnost (Peteh 2000, 580).

Za zagotavljanje varnosti znotraj kot tudi zunaj zavoda je potrebno mnogo več kot le visoki in zastraženi zidovi. Pri tem je potrebna psihološka in moralna skrb za osebe, ki jim je odvzeta pravica do prostosti. Ta skrb pa je seveda naloga vseh zaposlenih v zavodu, še posebej pa naloga paznikov, ki z zaprtimi osebami preživijo največ časa. Torej dobro komunikacijsko vzdušje, dobra strokovna usposobljenost pazniške službe in seveda učinkovito tehnično varovanje lahko pripomorejo, da se zmanjša število pobegov in konfliktov med zaprtimi osebami ter število kršitev podeljenih ugodnosti, kar posledično tudi zmanjšuje nevarnost zapornikov (Meško 2006, 231).

Na področju varnosti v ožjem smislu je posebna pozornost usmerjena na problematiko pobegov in vnašanje nedovoljenih drog v zavode in zagotavljanju stabilnosti varnostnih razmer. Sami podatki kažejo, da se vsako leto zmanjšuje število klasičnih pobegov in število samopoškodb med zaprtimi osebami in da se tudi število samomorov ne povečuje (Meško 2004, 382). Namestitev vseh zapornikov naj bo torej omejena z najmanj omejevalnimi varnostnimi zahtevami, ki hkrati zadostijo tveganju za begosumnost, samopoškodbo ali poškodovanje drugih.

Varnostni ukrepi za zapornika morajo torej biti taki, da se z njimi doseže varen nadzor. Varnost mora biti zagotovljena s fizičnimi ovirami in ostalimi tehničnimi sredstvi, hkrati pa mora biti tudi dopolnjena z dinamično varnostjo, ki naj bi jo zagotavljalo osebje zaporov, ki zapornike nadzira in jih dobro pozna. Takoj po sprejemu posameznika se oceni tveganje za skupnost, če zaporniki pobegnejo in tveganje, če bi pobegnili sami ali z zunanjo pomočjo. Pomembno je takoj oceniti, ali so zaporniki nevarni drugim zapornikom, zaposlenim v zaporu ali drugemu osebju, ki dela ali obiskuje zapor ali pa bi se utegnili sami poškodovati. Vsi postopki morajo torej zagotoviti varnost zapornikov, zaposlenih v zaporu, obiskovalcev ter morajo tudi zmanjšati nevarnost nasilja in drugih dogodkov, ki bi lahko ogrožali varnost¹.

¹ Priporočilo št. R (2006) 2 Odbora ministrov državam članicam o evropskih zaporskih pravilih (sprejeto 11. januarja 2006 na 952. zasedanju ministrskih namestnikov). Dostopno na: www.coe.si/.../10410-_1.doc&url=/res/dokument/10410-_1.doc&title=zaporska_pravila_rec_2006_2.doc, (25. junij 2007).

4.1. IZVAJANJE NALOG VAROVANJA

Pri izvajanju nalog varovanja moramo kot prvo seveda omeniti **tehnično varovanje**, ki je pravzaprav osrednja tema diplomskega dela. Zatem pa bomo še na kratko omenili druge naloge varovanja, ki so v zaporskem sistemu izrednega pomena, in sicer kontrola in nadzor oseb, sodelovanje v tretmajskem delu, arhitektura ter seveda kadrovanje. S tem bo na kratko predstavljena zahtevnost in pestrost varovanja v zaporih.

V diplomskem delu je tehnično varovanje že bolj podrobno predstavljeno in opredeljeno, zato bi na tej točki omenila predvsem to, da se zaradi pretiranega tehničnega varovanja pogosto pojavljajo določene težave. Danes še vedno velja prepričanje, da z večjim številom sodobnih tehničnih sredstev dosegamo tudi višjo stopnjo varnosti. Vendar pa proti pretirani uporabi tehničnih sredstev govorijo predvsem naslednji argumenti: cena, nezmožnost ukrepanja, ni komunikacije ter tehnične pomanjkljivosti. Glavni vzrok za visoko ceno je predvsem v vse bolj tehnični usmerjenosti družbenih odnosov in v velikem zanimanju za tehniko. To se nanaša predvsem na tako imenovano »profesionalno« tehniko ali tehniko »za visoko varnost«. Vendar pa nam tudi visoka cena tehničnih sredstev ne more zagotoviti stodontne učinkovitosti. Ena večjih slabosti tehnike pa je, da sama ni zmožna ukrepanja, ki ne bi ogrozil osebne integritete in zdravja varovane osebe. Lahko rečemo, da je tehnika le podaljšano oko ali sluh varnostne službe, ne more pa torej biti podaljšana roka ukrepanja ali preprečevanja. Pretirana uporaba tehnike pomeni tudi prekinitev komunikacije med osebjem in zaprtimi osebami. Torej ni tekočih informacij o razpoloženju in odnosih znotraj zapora, ki imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti. Zasedimo lahko tudi tehnične pomanjkljivosti, saj se pri tehniki vedno odkrijejo manjše ali večje slabosti. Velika težava se pojavi v primeru odpovedi tehnike, saj se ljudje pretirano zanašamo nanjo, nato pa ne znamo ustrezno ukrepati. Zato je pri varovanju zapora izrazito pomembna vloga človeka in tehnike oziroma njuno medsebojno sodelovanje in izpopolnjevanje (Peteh 2000, 582–584).

Dokaj tesno povezanost s tehniko ima tudi arhitektura, čeprav ima bistveno drugačne vplive in načine delovanja. Arhitektura se ne kaže samo v višini zidov, ampak tudi v primerno velikih bivalnih prostorih, v dovolj velikem številu rekreativnih in delovnih prostorih ter v zagotovitvi varnih in za osebje zaščitenih hodih. Omeniti je potrebno tudi kontrolo in nadzor oseb, ki je ena izmed osnovnih funkcij varovanja, izvaja se neprekinjeno, in sicer v vseh časovnih obdobjih. Poznamo popolno kontrolo najbolj varovanih oseb, v določenih primerih se srečamo tudi z obliko

»totalnega nadzora«. Kontrola lahko seže vse do oblike, ki nas nekako spominja že na hotelski oziroma vratarski nadzor. Intenziteta kontrole je predvsem odvisna od statusa odprtosti oziroma režima, v katerem bivajo zaprte osebe. Tako se pogosto srečujemo z dilemo, koliko nadzora in s kakšnim namenom. Pomembno je to, da se poskuša v vsakem času zagotoviti kar se da temeljit nadzor. Pri opravljanju stalnega nadzora se tudi oblikuje nova kvaliteta odnosov oziroma komunikacije med zaprtimi osebami in osebjem. Vendar pa je kljub pogostim nadzorom kvaliteta komunikacije na primernem nivoju. To nam nudi veliko pomoč pri skupnih varnostnih in tretmajskih prizadevanjih, saj je s kvalitetno in stalno komunikacijo možno zaznati spremembe in dogajanja, ki nakazujejo morebitne varnostne probleme (Peteh 2000, 581-584).

Za izvajanje tretmaja v zaporih poznamo posebno strokovno izobraženo osebje. Pomembno vlogo na tem področju pa ima seveda tudi osebje, katerega prioriteto delo je varnost, torej pazniki. Le-ti so pomembni zaradi svoje stalne prisotnosti ter zaradi profesionalne usmerjenosti v obdelavo varnostnih dogodkov. Izbira osebja za zapore je izredno pomembna naloga, predvsem pri izbiri osebja, ki imajo kontakt z zaprtimi osebami. Prav tako pa se velika pozornost namenja tudi njihovem usposabljanju (Peteh 2000, 584).

4.2. IZVAJANJE NALOG PAZNIKOV

Kot je bilo že omenjeno, imajo pri zagotavljanju ustrezne stopnje varovanja zaporov poleg tehnike pomembno vlogo tudi pazniki. Lahko rečemo, da so naloge paznikov izrazito raznovrstne, samo delo pa dinamično. Ravno pazniki in ostalo osebje so tisti, ki skrbijo za vzdušje znotraj zaporov. Vse to pa vpliva tako na število pobegov kot tudi na slabe odnose, ki ponavadi vodijo v razne konflikte.

Zapor je torej tak kot ga napravijo delavci in obsojenci. Odnosi delavcev do obsojencev so predvsem odraz kulturne, človeške, splošno civilizacijske in strokovne ravni penoloških delavcev, zlasti upravnikov in vodilnih delavcev zavodov. Delavci določajo pravila za življenje in delo zavoda ter s tem oblikujejo režim zavoda. Kljub temu, da delavci poskušajo z obsojenci delati po najnovejših metodah, so še vedno objektivne ovire, ki preprečujejo poboljšanje. Sem štejemo že omenjeno zastarelo arhitekturo zaporov in stališča delavcev, ki delajo z obsojenci, zlasti paznikov. Zavod naj ne bi bil le kaznovalna temveč tudi kulturna ustanova, ki pa jo lahko napravijo le kulturni penološki delavci (Brinc, 2007).

Pri delovanju morajo pazniki upoštevati naslednja načela:

- varnost postopka, kar pomeni, da je potrebno ukreniti vse, da se postopek izvede varno in brez ogrožanja sebe in drugih,
- učinkovitost in hitrost, brez nepotrebnih dodatnih težav in ovir,
- nekonflikten in pomirjujoč pristop, brez zaostrovanja ali povzročanja konfliktnih odnosov ter
- strokoven pristop (Interno navodilo za izvajanje pooblastil paznikov, 2. čl.).

Pazniki so torej tisti, ki skrbijo za varovanje zavoda. Varovanje pa zajema vse ukrepe, s katerimi se prepreči nepooblaščenim vstop v zavod, odvrne morebiten napad na zavod, prepreči beg ali upor obsojencev, zagotovi varnost obsojencev in drugih oseb ter tudi varnost in celovitost objektov ter drugega premoženja zavoda. Predvsem iz varnostnih razlogov morata biti v vsakem zavodu hkrati prisotna najmanj dva paznika, v odprtem ali polodprtem dislociranem oddelku pa lahko naloge varovanja opravlja le en paznik (Pravilnik o izvrševanju nalog paznikov, 10. čl.).

Ločimo redno in izredno varovanje. Redno varovanje obsega vse oblike zunanega in notranjega varovanja, ki so stalno potrebne za varnost, red in disciplino kot tudi za normalno življenje in

delo zavoda. Izredno varovanje pa odredi upravnik zavora oziroma vodja dislociranega oddelka, in sicer ob povečani nevarnosti zaradi izrednih dogodkov v zaporu, ob neposredni nevarnosti zunanjega napada na zapor ali pa iz drugih razlogov, ki lahko ogrozijo varnost zavoda (Pravilnik o izvrševanju nalog paznikov, 11. čl.).

Načrt varovanja zavora pripravi upravnik. Seveda mora biti prilagojen vrsti in velikosti zavoda. Načrt določa predvsem varovano območje zavora, vsebino in obseg varnostnih ukrepov, raspored paznikov in naloge pri rednem in izrednem varovanju ter tudi vrsto in način tehnične podpore pri varovanju zavora (Pravilnik o izvrševanju nalog paznikov, 12. čl.).

Pazniki skrbijo za varnost zaprtih oseb tako, da jih stalno nadzirajo in varujejo v bivalnih in drugih prostorih, prav tako pri delu in bivanju na prostem, v zaporu in zunaj njega ter tudi pri spremljanju zunaj zavoda. Pri tem je bistvena naloga preprečiti pobege, napade, spore in spopade med obsojenci, samomore, samopoškodbe, povzročanje materialne škode, priprave in poskuse storitve kaznivih dejanj v zavodu in zunaj njega in druge nedovoljene aktivnosti. Prav tako morajo stalno nadzirati številčno stanje in razmere med obsojenimi (Pravilnik o izvrševanju nalog paznikov, 13. čl.).

V zaporu so torej najpomembnejši in odločilni odnosi med osebjem in zaporniki. Predvsem za korekcijsko vplivanje na zapornike so najbolj pomembna stališča in odnosi osebja do zapornikov, njihova lastna samopodoba in zmanjševanje komunikacijskega prepada med njimi. Pri tem moramo upoštevati tudi pazniško subkulturo in njihovo izobrazbeno raven. Vedeti pa moramo tudi to, da je v zaporu vedno večje število zapornikov kot zaposlenih. Zato je ravno od zaposlenih odvisna kvantiteta in kvaliteta medsebojnih odnosov (Brinc v Meško in drugi 2006, 268-273).

V zaporu je potrebno ustvarjati odnose, za katere so značilni dobra medsebojna komunikacija, soodločanje obsojenih in dopuščanje avtentičnega funkcioniranja, ki nekako edino omogoča boljše spoznavanje človeka in zato tudi vpliva na določene vedenjske oblike. Ustrezna komunikacija nam predstavlja sporazumevanje in enakopraven dialog, v katerem skušajo ljudje razumeti drug drugega, ne pa torej drug drugemu vsiljevati svojega mnenja. Ravno sodobni zapor je tisti, ki odstranja pregrade med obsojenimi in osebjem, medtem ko klasična funkcija zavora ni naklonjena dialogu, saj raje kaže moč nad človekom kot pa pripravljenost prisluhniti problematični osebi. Drugi pomembni element je soodločanje obsojenih, kjer nam je predvsem praksa pokazala, da večina obsojencev v normalnih razmerah zmore ustrezno reševati probleme,

zato tudi ni razloga, da jih pri svojih odločitvah ne bi upoštevali. To nam samo pomaga pri izboljševanju medsebojnih odnosov. Dopuščanje avtentičnega funkcioniranja pa se prepleta s prejšnjima že omenjenima elementoma, obenem pa se pojavlja tudi kot nujen pogoj za spoznavanje človeka oziroma v našem primeru obsojenca (Petrovec 1986, 67-68).

5. ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

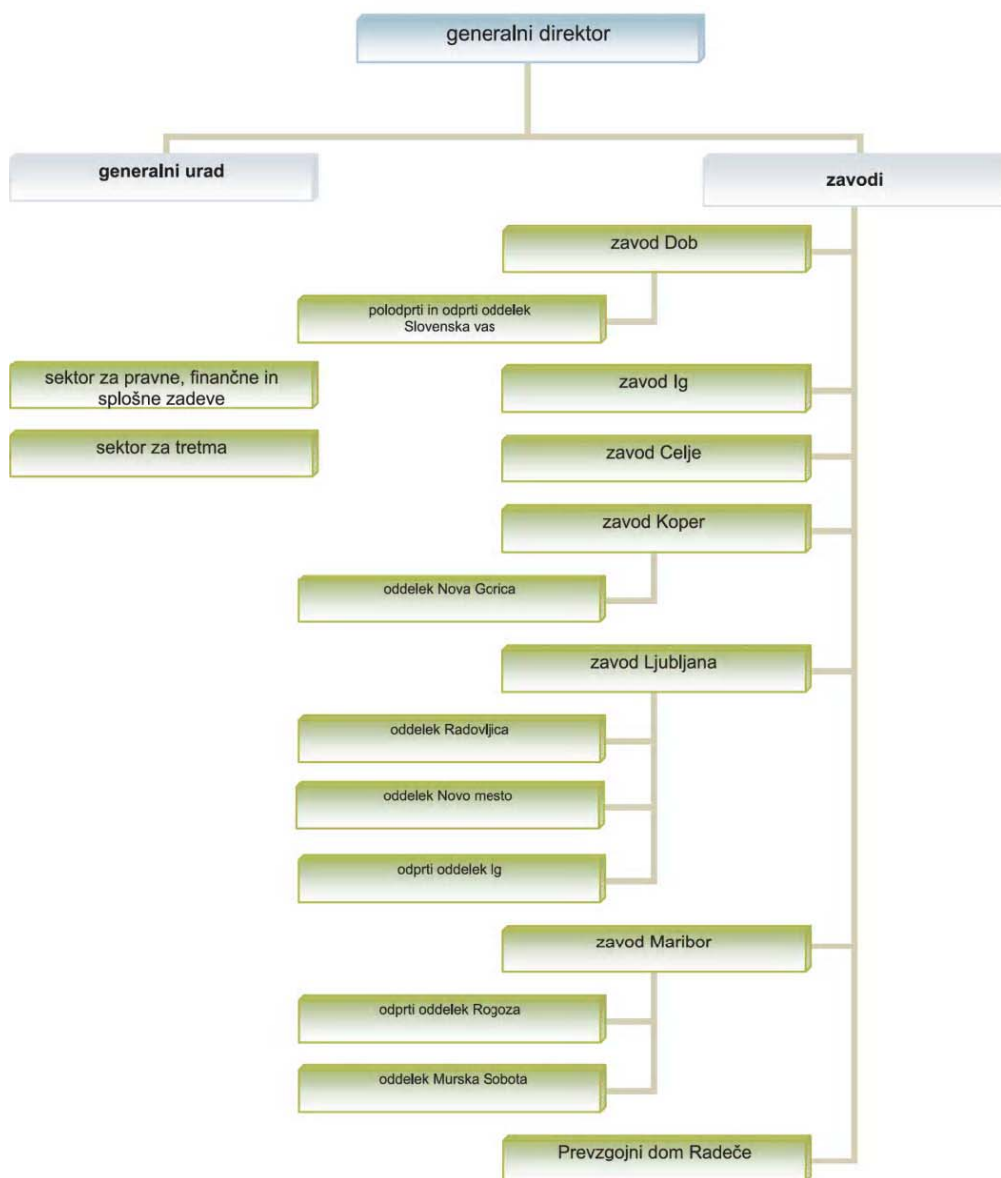
V nadaljevanju bom na kratko predstavila Upravo za izvrševanje kazenskih sankcij in njen pomen. Predvsem pa se bom osredotočila na pomen in vlogo posameznih zavodov za prestajanje kazni zapora. Pri tem je bilo izhodišče njihovo varovanje oziroma njihovo delovanje, ki poizkuša zagotoviti najvišjo stopnjo varnosti znotraj zavodov. Na to pa seveda vplivajo številni dejavniki, katere sem poskušala čim bolj vključiti v analizo.

V sestavo Ministrstva za pravosodje uvrščamo Upravo za izvrševanje kazenskih sankcij, ki je bila ustanovljena leta 1995, in sicer z namenom racionalnejše in učinkovitejše organizacije zaporskega sistema. UIKS je organizirana hierarhično, vse njene pomembnejše naloge so torej centralizirane. Določena stopnja samostojnosti zaporom pa je le zagotovljena, saj je nujno potrebna za uspešno vodenje in obvladovanje zaporske populacije (Bela knjiga o prostorskih pogojih dela UIKS, 2007).

Pod okrilje UIKS torej uvrščamo zavode za prestajanje kazni zapora in prevzgojne domove. Poznamo šest zavodov na trinajstih lokacijah (dislocirani oddelki). Razlikujejo se predvsem po tem, kdo v njih prestaja kazen in kolikšna je dolžina kazni. Imamo tri **centralne** zavode: največji zavod na Dobu, kjer moški obsojenci prestajajo kazen daljšo od enega leta in pol, zavod za ženske na Igu ter za mladoletnike in mlajše polnoletnike v Celju. **Regionalni** zavodi pa so v Kopru, Mariboru in Ljubljani (prestajanje kazni do enega leta in pol), kamor tudi uvrščamo dislocirane oddelke regionalnih zavodov (prestajanje kazni do šest mesecev). V okviru UIKS pa deluje tudi prevzgojni dom za mladoletnike v Radečah (glej Shemo 5.1).

Shema 5.1: Organizacijska shema UIKS

ORGANIZACIJSKA SHEMA UPRAVE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

Vir: Letno poročilo UIKS 2005

Na tej točki lahko podrobneje opredelimo slovensko penološko klasifikacijo, ki predstavlja podlago za obravnavo posameznega obsojenca. Tako poznamo horizontalno in vertikalno klasifikacijo.

Horizontalna klasifikacija temelji na naslednjih kriterijih:

- *dolžina kazni* (zavodi za dolge in zavodi za kratke kazni),
- *spol* (zavodi za ženske in zavodi za moške),
- *starost obsojenca* (zavodi za polnoletne obsojence ter zavodi za mladoletnike in mlajše polnoletnike) in
- *stopnjo zavarovanosti oziroma varovanosti* (zaprti, polodprti in odprti zavodi).

Slovenska penološka klasifikacija pa ne pozna razdelitve zavodov glede na vrsto kaznivih dejanj in predkaznovanosti, torej na tiste, ki so prvič kaznovani in na povratnike.

Vertikalna klasifikacija temelji na kriteriju večje ali manjše zaprtosti oziroma varovanosti. Vsi slovenski zavodi imajo organizirane zaprte, polodprte in odprte oddelke. Režim v oddelkih se razlikuje predvsem po stopnji omejevanja svobode vključenih obsojencev. Tako imajo obsojenci v zaprtih oddelkih zelo omejeno svobodo gibanja, bivanja in delovanja znotraj zavoda oziroma so deležni visoke stopnje fizičnega in osebnega zavarovanja. V polodprtih oddelkih je stopnja omejevanja osebne svobode manjša, še manjša pa seveda v odprtih oddelkih. Predvsem za obsojence, ki so nevarni, ker ogrožajo druge, je mogoče organizirati posebej varovan oddelek v okviru zavoda. Torej je v okviru posameznega zavoda mogoče izvajati strožji ali svobodnejši režim prestajanja kazni (Kečanović in drugi 2006, 133).

Že iz leta 1955 poznamo priporočila o odprtih in polodprtih kazenskih zavodov, ki so jih sprejeli na I. kongresu Združenih narodov za preprečevanje prestopništva in postopanje s prestopniki v Ženevi. V njih je opredeljeno, da je za odprte zavode značilno, da nimajo materialnega in fizičnega zavarovanja zoper pobege, kot so na primer zidovi, ključavnice, rešetke, oborožena straža ali posebno nadzorstvo. Zanje je značilna tudi samodisciplina in občutek odgovornosti do skupine, ki ji zaporniki pripadajo. Odprti zavod bi moral biti tako samostojna ustanova, lahko pa je tudi kot ločen oddelek zavoda drugačne vrste. Tako imajo odprti in polodprti zavodi številne prednosti v primerjavi z zaprtimi. Največja prednost je predvsem sproščenost pravil, zaradi česar je zmanjšana napetost zaporskega življenja. Ker ni materialnega in fizičnega varovanja, to vpliva na odnose medsebojnega zaupanja med obsojenci in delavci, obsojenec ne pretrga vseh vezi z zunanjim svetom in odprti zavodi so cenejši od zaprtih (Brinc, 2007). Omenimo lahko tudi

tretmansko ideologijo, ki označuje neko idejno opredelitev za vrsto postopkov in metod, s katerimi vplivamo na delikvente, da bi spremenili vedenje in se tako prilagodili prevladujočim družbenim normam. Pri tem pomenu ideologije je pomembno omeniti socialne metode, katerega namen je približevanje zapora odprti družbi in rahljanje togosti v institucionalnih strukturah. V uporabi socialnih metod sta torej razpoznavni dve smeri. Prva se predvsem zavzema za spremembo zapora oziroma za liberalizacijo zaporskega režima, druga pa odklanja zapor kot primerno okolje in je usmerjena v alternativne pristope. Med primerne oblike se zlasti uvrščajo omenjeni polodprti zavodi ter oblike prestajanja kazni ob koncu tedna ali le čez noč in različne oblike pogojnih kazni (Petrovec 1998, 17-24).

V okviru zaprtih zavodov torej spadajo **odprti oddelki**, ki morajo biti locirani zunaj ograje zaprtega zavoda. Odprti oddelki torej niso ograjeni z zunanjo ograjo zaradi preprečitve pobega obsojencev. Vhodna vrata zgradbe se preko noči praviloma zaklepajo, bivalni, delovni in drugi prostori pa se ne zaklepajo. V odprtem oddelku ni tehničnega in osebnega varovanja. Za ohranjanje reda in discipline pa praviloma skrbi en paznik. V okviru zaprtega zavoda pa poznamo tudi **polodprte oddelke**, ki so v ustreznem delu zgradbe ali zunaj ograde zavoda. Obsojencem v polodprtem oddelku se omogoči svobodnejše gibanje v okviru prostorov polodprtega oddelka, delovnih in drugih prostorov. Obsojenci svoje delo opravljajo brez stalnega nadzorstva. Nadzor nad obsojenci opravlja pazniška služba praviloma občasno, vhodna vrata pa so praviloma zaprta le v nočnem času, prav tako tudi bivalni prostori (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 4. čl.).

V zaprtih zavodih so lahko oblikovani tudi oddelki z različno stopnjo varovanja in omejevanja svobode gibanja, npr. **posebej varovani oddelek**, ki je zavarovan z intenzivnim tehničnim in osebnim varovanjem. Ta oddelek je ločen od ostalih oddelkov obsojencev. Obiski so nadzirani, obsojenci med bivanjem v oddelku s povečanim varovanjem pa tudi nimajo možnosti pridobiti si ugodnosti prostih izhodov iz zavoda. Poznamo tudi **prostore s strožjim režimom**, v katere pa se namesti obsojence, ki so izrazito begosumni oziroma s svojim vedenjem in obnašanjem huje motijo druge obsojence, in obsojence, ki jih ogrožajo ali jim grozijo drugi obsojenci (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 5. in 6. čl.). Prostore s strožjim režimom oziroma samice danes uporabljamo samo kot skrajni ukrep pri kaznovanju tistih posameznikov, ki kršijo pravila zapora, in ne kot skupno usodo zaprtih oseb (Meško 2006, 265).

Zapori odražajo vrednote družbe, v kateri seveda obstajajo, oziroma zaporski sistem je rezultat okolja, v katerem obstaja. Družba je torej tista, ki lahko izbira med višjo in nižjo stopnjo

zaprtosti. Izbira družbe za način kaznovanja pa se odraža v načinu in vodenju zaporskih sistemov (Coyle v Meško 2004, 377).

Večina zaporov se predvsem nahaja v starih zgradbah, ki tako samo delno zadovoljujejo potrebe zaporskih standardov. Zgradbe so tudi izrazito nefunkcionalne, saj so bile prvotno zgrajene za druge namene in zato že po svoji arhitektonski zasnovi ne ustrezajo sodobnim zahtevam izvrševanja pripora in kazni zavora (Bela knjiga o prostorskih pogojih dela UIKS, 2007). Največja težava se pojavlja v prezasedenosti (predvsem v Ljubljani, Mariboru in na Dobu), kar onemogoča delo, izobraževanje, rekreacijo in druge aktivnosti za zaprte osebe.

Naloga vsake zaporske uprave je torej organizirati kar se da primerno bivanje oseb na relativno majhnem prostoru, tako, da so izpolnjeni vsi zakonski pogoji, kot je spoštovanje človekovih pravic. Prav tako pa naj bi bila ta skupina oseb relativno zadovoljna. Z izrazom zadovoljni mislimo predvsem na dejstvo, da se skuša preprečiti kakršnekoli ekscesne pojave oziroma konflikte znotraj zavora (Peteh 2000, 579).

5.1. ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA KOPER

Zavod za prestajanje kazni zapora Koper je notranja organizacijska enota UIKS. V zavodu zaprte osebe prestajajo pripor, kazen zapora do enega leta in pol za moške ter dveh mesecev za ženske in kazen zapora, ki je bila izrečena v postopku o prekršku za območji Okrožnih sodišč Koper in Nova Gorica. Obsojenci so razporejeni v zaprti, polodprti in odprti oddelek. Oddelki so prostorsko ločeni, razlikujejo pa se predvsem po stopnji nadzora in po omejitvi svobode gibanja.

Zavod Koper ima že zelo dolgo zgodovino, saj se je že leta 1954 nahajal v bivšem frančiškanskem samostanu Sv. Ane v neposredni bližini Luke Koper. Zgradba je bila zelo stara, zato se je kazala že velika potreba po prenovi. Kljub temu, da so bile takoj izvedene prostorske izboljšave, da bi zaprtim osebam zagotovili osnovne bivalne in delovne razmere, to ni zadostovalo sodobnim zahtevam izvrševanja pripora in kazni zapora. Celic za zaprte osebe je bilo premalo, prostori so bili nefunkcionalni, vlažni, nezadostno osvetljeni, prav tako pa je primanjkovalo prostorov za obiske, izobraževanje, delo, rekreacijo in prostočasne dejavnosti. Tako so leta 1998 začeli aktivno iskati novo lokacijo, ki bi bila primerna za dejavnost zapora. Kot najustreznejša je bila izbrana lokacija ob Ankaranski cesti, kjer danes tudi stoji nov zavod Koper (Valentinčič, 2006).

Izgradnja novega zapora v Kopru je bil najpomembnejši projekt UIKS. To ni bila samo velika pridobitev za zavod Koper, ampak za celoten slovenski zaporski sistem. Izhodišče za izgradnjo je bila predvsem sedanja namembnost zaporov, ob tem pa so se upoštevale vse prostorske pomanjkljivosti. Nov zavod je upošteval sodobne evropske standarde za zapore in je bil projektiran v skladu z veljavnimi tehničnimi predpisi in standardi, zahtevami zdravstvene in požarne inšpekcije ter seveda urbanističnimi smernicami občine Koper. Tako lahko rečemo, da je stavba novega zavoda sodobno grajena, mehansko odporna in stabilna, varna pred požarom in pri uporabi, zaščitena pred hrupom, z ustrežno higiensko in zdravstveno zaščito in varovanjem okolja. Gre za sodoben zapor, ki je varen za družbo, obenem pa prostorske razmere zagotavljajo zaprtim osebam spoštovanje človeškega dostojanstva in pravic, zaposlenim pa omogoča ustrezne razmere za delo (Poslanska vprašanja in pobude, 2007).

Glavna prednost novega zavoda je povečana prostorska zmogljivost za zaprte osebe. Zaprtim osebam je pravzaprav zagotovljeno vse v skladu s sprejetimi predpisi in standardi. Na tej točki naj omenim še nekatere pomembnejše izboljšave:

- skupno število celic se je povečalo,
- eno-in dvoposteljne celice ustrezne površine so nadomestile večposteljne celice,
- nova oprema,
- sanitarije so opremljene s tušem,
- v celicah je več svetlobe,
- nova telovadnica, večje zunanje igrišče, povečalo se je število sob za rekreacijo,
- število dnevnih prostorov se je povečalo,
- nov prostor za duhovno oskrbo ter trije skupni prostori za izobraževanje, skupinske oblike dela, prostočasne dejavnosti in knjižnico,
- možnosti za obiske so večje,
- splošna in zobozdravstvena ambulanta,
- večje število sob za razgovore z zaprtimi osebami,
- nova čakalnica za stranke in obiskovalce,
- sodobna kuhinja z jedilnicama (za zaposlene in za zaprte osebe),
- zaposleni imajo ustrežnejše pisarne in druge prostore ter
- **video nadzor in sistem varovanja je sodobnejši** (Valentinčič, 2006).

Slika 5.2: Zavod za prestajanje kazni zapora Koper

Vir: Valentinčič, 2006.

5.1.1. Varovanje zavoda za prestajanje kazni zapora Koper

Zavod Koper obdaja betonska stena (šest metrov visok varnostni zid), ki gleda proti velikemu nakupovalnem središču ter varovalna ograja. Gre za objekt zgrajen na pet tisoč kvadratnih metrov površine, to je skoraj dvakrat več kot v predhodnem koprskemu zavodu samostana Sv. Ane. Pri izgradnji so poudarjali tudi dejstvo, da bo pobeg (skoraj) nemogoč (Šuligoj, 2007). Predvsem nad prostori za sprehode in igrišči je poseben napušč iz pleksi stekla, ki je namenjen za onemogočanje pobega. V primeru, da bi obsojencu uspelo priplezati po steni sprehajališča na streho, bi mu pleksi steklo s svojim upogibanjem onemogočilo dostop na streho (Peteh v Ivanc 2004, 41).

V zavodu Koper so se izboljšali predvsem bivalni prostori, saj je zaprtim osebam namenjenih 72 celic, od katerih je 32 enoposteljnih s površino 9 m² in 40 dvoposteljnih s površino 14 m². Tako je to prvi zavod pri nas, ki v celoti izpolnjuje predpisani pogoj glede velikost celic oziroma sob. Lahko rečemo, da gre že za pravo prostorsko razkošje, ki lahko tudi bistveno vpliva na medsebojne odnose zapornikov. Vse celice so opremljene v skladu z enotnimi standardi za opremljanje prostorov. Tako je tudi korektna in zadostna oprema »samice« ter »sobe za izolacijo«, ki je z mehkejšimi oblogami tal in stene ter opremo (klicni zvonec in video nadzor) prirejena za kar največjo varnost kratkotrajne namestitve zaprte osebe (glej Sliko 5.3). Okna teh celic imajo peskano (motno) steklo in so z notranje strani obdana še s kovinskimi rešetkami. Takšna okna lahko zasledimo v vseh prostorih, ki so namenjena zaprtim osebam in katerih stena je hkrati zunanja stena zavoda (Obisk zavoda za prestajanje kazni zapora Koper, 2007).

Slika 5.3: “Samica”, prostor za prestajanje najstrožje disciplinske kazni

Vir: Valentinčič, 2006.

V zavodu Koper je posebnega pomena tudi nov način zaklepanja. Zapor je razdeljen v tri koncentrične kroge. Prvi krog pomeni, da en ključ zaklepa vse celice, drugi krog zapira vse prehode med posameznimi deli zavora in tretji krog, ki zapira prehod med zavorom in upravnim delom zavora. Pazniki ima tako pri sebi dva ključa, za zaklepanje prvih dveh krogov, tretji krog pa se odpira izključno elektronsko iz kontrolne sobe (Peteh v Ivanc 2004, 41). Vrata celic so v osnovnem principu narejena tako (razen na odprtem oddelku), da jih z notranje strani ni mogoče odpreti (Obisk zavoda za prestajanje kazni zavora Koper, 2007).

Zavod za prestajanje kazni zavora Koper pa ima uvedene tudi dve pomembni novosti, ki dodatno vplivata na večjo stopnjo varnosti. Prva je ta, da so v vsa vrata celic vgrajene odprtine, skozi katere pazniki delijo hrano in zdravila zaprtim osebam. S tem je torej onemogočena prevelika koncentracija oseb na enem prostoru, kot je to v ostalih zavodih, saj se pri dnevnih obrokih zbere tudi več kot 40 ljudi naenkrat. Poleg tega pa so tudi pazniki v manjši nevarnosti. Druga izboljšava pa je direktna telefonska povezava s kontrolno sobo. Pri tem gre za neposredno govorno povezavo sobe obsojenca in kontrolne sobe, kar je še posebej pomembno v nočnem času ali kadar ima obsojenec morebitne zdravstvene težave (Peteh v Ivanc 2004, 41).

Zavod Koper pa je tudi prvi in edini zavod v Sloveniji, kjer imajo sistem za varovanje osebja. Gre za t. i. Boschevo napravo, ki vsebuje oddajo alarmnih sporočil o nevarnosti in lokaciji gibanja osebja. S pritiskom na gumb, potegom ali daljšim vertikalnim položajem bo sprožen alarm v kontrolni sobi in hkrati tudi na vseh radijskih postajah znotraj zavoda, z navedbo, kdo je ogrožen in kje se nahaja, z natančnostjo petih metrov. Naprava ima tri možnosti aktiviranja oziroma sprožitve alarma:

- pritisk na gumb, ki je neke vrste “predalarm” in kaže “trše” dogajanje v zavodu,
- poteg, kar pomeni, da se napravo strga s pasu, predvsem takrat, ko ni več mogoče pritisniti na gumb in
- možnost sprožitve alarma, da je naprava več sekund v horizontalnem položaju (to velja predvsem za primere, če bi pazniki obležal na tleh in ni sposoben pritisniti na gumb ali izvesti potega).

Alarm je tako javljen v kontrolno sobo in na radijske postaje, ki imajo možnost pogovora in sprejem digitalnih sporočil (Peteh v Ivanc 2004, 41).

Seveda je zavod Koper opremljen tudi z ustreznim in sodobnim video nadzorom. Sestavlja ga večje število kamer po oddelkih. Pomembno vlogo ima tudi pri spremljanju in opazovanju obsojencev v času sprehodov ter tudi pri drugih aktivnostih. Prednost je v tem, da lahko le en paznik hkrati nadzoruje dogajanje na več sprehajališčih.

5.2. ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA DOB PRI MIRNI

Zavod za prestajanje kazni zapora Dob je bil ustanovljen leta 1963. Zavod sestavljajo objekti oziroma prostori, ki služijo za bivanje zaprtih oseb, objekti javnega gospodarskega zavoda Pohorje, upravnega objekta in objekta za obiske (Bela knjiga o prostorskih pogojih dela UIKS, 2007). Zavod je namenjen prestajanju zapornih kazni za polnoletne obsojence z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, ki so obsojeni na kazen zapora daljšo od enega leta in pol in za mlajše polnoletne obsojence (do 23. leta starosti) z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, ki so obsojeni na kazen zapora daljšo od petih let.

Zavod je oddelčno organiziran. Oddelki obsojencev so tako relativno samostojne organizacijske enote, ki izvajajo večino strokovnega dela z obsojenci. Oddelčne strokovne skupine, kot so vodja oddelka, psiholog, pedagogi, socialna delavka in vodja skupine paznikov, načrtujejo in izvajajo skupinsko in individualno obravnavo obsojencev, ki jo nato opredeljujejo v individualnem programu vsake posamezne obsojene osebe. Varnostno nadzorne naloge v oddelku opravlja skupina paznikov, ki se z vodjem skupine neposredno vključuje v delo oddelčne strokovne skupine (Ivanc 2004, 37).

Slika 5.4: Zavod za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni

Vir: Letno poročilo UIKS 2005.

5.2.1. Varovanje zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni

Zaporniki so v okviru zavoda Dob razporejeni v enega izmed naslednjih oddelkov, in sicer zaprti del, ki ga sestavljajo I., II., III. in IV. oddelek, polodprti in odprti oddelek Slovenska vas. I. oddelek je posebej varovan oddelek, kjer je bivalni prostor s strožjim režimom. V tem oddelku je zdravstvena služba, psihologi, terapevti za zdravljenje odvisnosti od alkohola in drog, izločitvene sobe ter samice za prestajanje disciplinskih kazni. Na tem oddelku so obsojenci čez noč zaklenjeni v sobah, zaklenjena pa so tudi vrata trakta. Na vseh oknih v zaprtem delu so okenske rešetke. Oddelek nima vodje, ampak to vlogo opravlja vodja skupine paznikov. Vedno sta prisotna dva paznika in v dopoldanskem času tudi vodja skupine. Prav tako je paznik prisoten v ambulantnih prostorih, ki usklajuje prihode obsojencev in skrbi za varnost. Pri dejavnostih za prosti čas nadzor izvaja en paznik, ki opravlja občasne obhode. V zaprtem delu zavoda pazniki ne nosijo orožja, nosijo pa lisice in plinske razpršilce. Poleg tega so v zaprtem delu še trije oddelki. Vodi ga vodja oddelka, ki je višji upravni delavec. Strokovni delavci v teh oddelkih ne uporabljajo zaščitnih sredstev, zanje tudi niso predvideni posebni varnostni ukrepi (Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev UIKS za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000).

Za razliko od zaprtega oddelka je v odprtem in polodprtem oddelku le en paznik, ki skrbi za varnost obeh oddelkov. Za obsojence v teh dveh oddelkih lahko rečemo, da so manj problematični. V primeru, da pride do zlorab, pa se jih preseli v zaprti del zapora (Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev UIKS za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000).

Zaprti del obdaja dvojna varovalna ograja, prva betonska višine 3,5 m in druga žična višine 2,5 m (torej je betonska ograja nadgrajena z žico, s katero se je višina ograje in zaščite povišala za dodatna 2 m). Prostor znotraj betonske ograje in žična ograja sta nadzorovani z video sistemom in elektronskim varovanjem (Bela knjiga o prostorskih pogojih dela UIKS, 2007). Znotraj zapora je bila že leta 1998 postavljena žičnata ograja, visoka dva metra, ki se na vrhu zaključuje v črko V, v katero pa je tudi vpletena posebna vibracijska nitka. Tako ta ograja reagira na dotik. Sproži se alarm v operativno komunikacijskem centru. Med žičnato in betonsko ograjo pa se nahaja še pet metrov širok varovalni pas, ki je pokrit s 16 kamerami (video nadzor). Kmalu za tem so bili nameščeni še posebni senzorji, ki zaznajo vsako morebitno približevanje temu mrtvem pasu. Vedno se en paznik nahaja v operativno komunikacijskem centru, spremlja kamere in zaznava

vse dotike in vibracije na računalniku. Okrog ograje se 24 ur gibljeta dva paznika, ki sestavljata patroljo. Na betonski ograji so stražarnice, na katerih se občasno izvaja nadzor, predvsem ob sprehodih obsojencev v času obiskov (Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev UIKS za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000).

Polodprti in odprti oddelek Slovenska vas (glej Sliko 5.5) pa se nahaja v neposredni bližini zaprtega dela zavoda Dob. V odprtem oddelku se obsojenci lahko v prostem času svobodno gibljejo v okolici oddelka, odhod in prihod pa so dolžni prijaviti pazniku, ki opravlja naloge nadzora in varovanja v oddelku. Nosijo lahko svojo obleko in obutev, z osebami zunaj zavoda se lahko neomejeno dopisujejo, prejemajo poštno pošiljke, neomejeno gledajo televizijo in uporabljajo telefon. Obiski prav tako niso nadzorovani, pomembno pa je, da so obsojenci, ki bivajo v odprtem oddelku, dolžni sami skrbeti za izvajanje obveznosti, ki so določene v dnevnem redu (Hišni red zavoda Dob, 109-118. čl.).

Slika 5.5: Zavod za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni – Polodprti in odprti oddelek Slovenska vas

Vir: Letno poročilo UIKS 2005.

Obsojencem je potrebno omogočiti, da se med bivanjem na prostem lahko prosto sprehajajo na določenem prostoru zunaj bivalnih in drugih prostorov. Obsojenci, ki bivajo v posebej varovanem oddelku na podlagi 206. člena zakona, prestajajo disciplinsko kazen oddaje v samico brez pravice do dela (Hišni red zavoda Dob, 18. čl.).

Slika 5.6: Varovalna ograja zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni

Vir: Kovač, 2008.

V letu 2007 je bilo v zavodih na področju tehničnega varovanja izvedenih več izboljšav. Najpomembnejše je prav gotovo nakup nove varovalne ograje in dela alarmnega sistema na Dobu (glej Sliko 5.6).

5.3. ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA LJUBLJANA

V zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana so obsojenci (tudi mlajši polnoletniki) z območja sodnega okrožja Ljubljana, če so obsojeni na kazen zapora do enega leta in pol ter obsojenci z območja sodnega okrožja Kranj, Krško in Novo mesto (tudi mlajše polnoletniki), če so obsojeni na kazen zapora nad šest mesecev ali pa jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev zapora.

Slika 5.7: Zavod za prestajanje kazni zapora Ljubljana

Vir: Letno poročilo UIKS 2007.

5.3.1. Varovanje zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana

V zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana je vzpostavljen video nadzor, ki pokriva okolico zavoda, dvorišča, sprehode, prehod iz zavoda v gospodarsko enoto in vhod. Okrog zavoda se nahaja še 3 do 3,5 metrov visok varovalni zid, ki je dodatno nadgrajen z žico, z njo pa so tudi obdana sprehajališča. V zavod ni možen prost vstop, saj je vhod varovan s protivlomnimi vrati, ki jih odpira vratar. Ob vhodu je še postavljen stoječi detektor kovin in rentgen za pakete. Dodatno je še posebej varovan vstop v zavod, in sicer z rešetkami. Lahko rečemo, da je varnostni sistem v zavodu prilagojen režimu. V polodprtem režimu pa se izvaja le občasni nadzor. Tako nadzor v zavodu opravlja v dnevni izmeni deset paznikov, v nočni pa osem. Na vseh oknih zavoda so rešetke iz manganovega jekla, v oddelku, kjer se izvaja pripor in v zaprtem delu zavoda so okna dodatno varovana še z mrežami. Priporniki so vsi zaklenjeni v sobah, prav tako pa tudi obsojenci

v zaprtem oddelku, ne pa tudi v polodprtem. Prav tako so organizirani sprehodi pripornikov, ki jih običajno nadzira en paznik, medtem ko sprehode obsojencev nadzirata dva paznika (Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev UIKS za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000).

Tudi v tem zavodu se spremstva opravljajo na podlagi odredbe poveljnika. Običajno jih opravljata dva paznika. Zaprte osebe se praviloma vklepajo, vklepajo pa se tudi vsi priporniki. Predvsem pa se ne vklepajo bolni, tisti, ki so sami prišli na prestajanje kazni ter tisti, ki imajo zunajzavodske ugodnosti. Tisti pazniki, ki opravljajo spremstva, so oboroženi in imajo druga zaščitna sredstva. Večina spremstev se predvsem odredi za pripornike, manj za obsojence (Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev UIKS za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000).

Največji problem na področju varnosti zavoda Ljubljana je premajhno število zaposlenih in nefunkcionalna zgradba, ki seveda ni bila namensko zgrajena za zapor. Vidno je, da se tehnično varovanje v zavodih iz leta v leto izboljšuje, vendar pa to varovanje ne more nadomestiti fizičnega varovanja.

5.4. PRIMERJAVA TEHNIČNEGA VAROVANJA MED ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA KOPER, DOB IN LJUBLJANA

Med vsemi tremi zavodi, ki sem jih vključila v svojo analizo, lahko z zagotovostjo potrdim, da je zavod Koper trenutno najsodobnejši zavod pri nas. Kot že omenjeno so bili pri izgradnji zavoda upoštevani vsi sodobni evropski standardi za zapore. Glavni napredek se kaže predvsem v sodobnejšemu video nadzoru in sistemu varovanja (trije koncentrični krogi zaklepanja, Boscheva naprava, direktne telefonske povezave). Vendar pa je tudi v zavodu Dob in Ljubljana velika pozornost usmerjena v izpopolnjevanje tehnologije za varovanje zaprtih oseb. Prav tako so predvsem usmerjeni v zagotavljanje ustreznega video nadzora in alarmnega sistema. Velika pozornost je namenjena tudi arhitekturnim zmogljivostim zaporov predvsem v smeri povečanja prostorske zmogljivosti zavoda. V primerjavi z zavodom Dob in Ljubljana se je v zavodu Koper povečalo skupno število celic, večji poudarek je bil predvsem na eno in dvoposteljnih celicah. To pa prav gotovo vpliva na boljše medsebojne odnose v zavodu in na zmanjšanje konfliktov, ki lahko pogosto vodijo v morebitne napade na osebje. Vsi zavodi stremijo tudi k izpopolnjevanju varovalnih zidov, ki imajo bistveno vlogo pri preprečevanju prepovedanega vstopa v zapor oziroma izstopa iz zapora. Tako se stalno izvaja njihovo nadgrajevanje, predvsem z ustreznim video nadzorom.

Vsi zavodi spremljajo novosti na področju sodobne tehnologije, katere poskušajo tako ali drugače vključiti v varovanje svojih zaporov. Vendar pa je brez ustreznega znanja in fizične podpore tudi še tako napredna tehnologija nekoristna. Zasedimo lahko, da se vsi zavodi srečujejo s preobremenjenostjo zaposlenih, kar bistveno vpliva na varovanje zaporov. Ravno zato je cilj vseh zaporov odpraviti takšne težave in pomanjkljivosti in s tem zagotoviti zapor, ki bo varen za zaposlene, zaprte osebe in družbo.

6. NAPADI NA OSEBJE IN POBEGI IZ ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

Ena izmed temeljnih nalog vsakega zapora je zagotavljanje reda in varnosti. Od zapora do zapora se razlikujejo načini kako stanje tudi doseči (Sparks v Meško in drugi 2006, 273). Kot smo že omenili, je vzdušje znotraj zidov odvisno predvsem od medsebojnega odnosa med osebjem in zaprtimi osebami. Zato je pomembno krepiti in izboljševati te odnose. Pri tem je potrebno omeniti tudi to, da komunikacija vedno deluje obojestransko. Torej od odnosa zaposlenih do zapornikov je tudi odvisen odnos zapornikov do zaposlenih. Pazniki so tisti, ki z zaporniki preživijo največ časa, saj imajo poleg vzgojnega osebja tudi oni pomembno vlogo pri opravljanju tretmajskih nalog. Pazniki tako predstavljajo zapor in poosebljajo zaporske kazni (Brinc v Meško in drugi 2006, 273). Prav pazniška služba je v prvi vrsti usposobljena in izurjena za varovanje, preprečevanje pobegov iz zaporov in preprečevanje nemirov znotraj zavodov. Njena naloga je zagotavljati varnost družbe in tudi varnost zaprtih oseb (Ivanc 2004, 4-5).

Zavodom se svetuje oziroma priporoča, naj si določijo cilje na področju varnosti in potem sledijo njihovem uresničevanju. Predvsem naj preučijo pobege in tako ugotovijo, katere varnostne ukrepe je potrebno vzpostaviti, da bi s tem zmanjšali število pobegov. Na tej točki naj se tudi ugotovi, kdaj so pobegi najpogostejši in na podlagi izkušenj naj določijo sprejemljivo stopnjo pobegov (Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev UIKS za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000).

Predvsem je pomembno upoštevati, da se zavodi razlikujejo po režimih prestajanja kazni zapora in zato se tukaj tudi pojavijo razlike pri varovanju in s tem tudi pri izbiri sredstev za varovanje. Nikjer niso določene in predpisane dimenzije, ki bi zakonsko določale nujnost upoštevanja enakih arhitektonskih barier. Le s pomočjo ustreznih arhitekturnih zmožnosti se lahko izognemo številnim težavam znotraj zaporov. Za varnost znotraj zaporov je izrednega pomena število enoposteljnih sob. Tako za obsojence kot tudi za zavodsko osebje največjo nevarnost predstavljajo večposteljne sobe, kjer je lahko nastanjenih tudi do 15 obsojencev skupaj na enem mestu. V takšnem prostoru je nemogoče zagotoviti 24-urni nadzor dogajanja. Tako je zelo težko zagotoviti popolno varnost pred izbruhi konfliktov med obsojenci, izsiljevanji, pretepanji, tihotapljenji nedovoljenih drog in drugih sredstev, napadi na zavodsko osebje, različnimi upori znotraj zavoda in naklepanji, ki imajo lahko za posledico organiziran pobeg večjega števila

obsojencev hkrati. Oteženo pa je tudi delo in varnost paznikov, saj je vstop v sobo, kjer se nahaja od 12 do 14 obsojencev, lahko zelo nevarno in tvegano početje. Ravno v ta namen so v zaporu Koper zgradili polovico enoposteljnih in polovico dvoposteljnih sob (Ivanc 2004, 57-59).

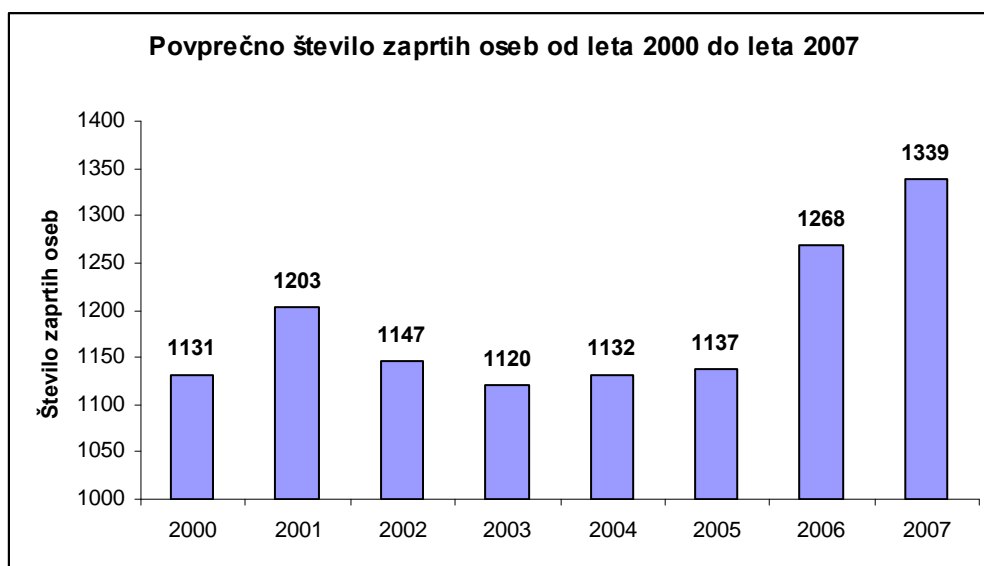
Eden izmed ključnih dejavnikov, ki vpliva na varnost, je tudi primerno visoka ograja. Ravno višina zunanjšega zidu bistveno vpliva na število pobegov in hkrati na olajšano in nemoteno delo pazniške službe. Vendar pa večja usmerjenost na varovanje zidu predstavlja veliko kadrovskih težav in tako zmanjšuje varnost znotraj zavoda, ker je delo paznikov usmerjeno le v fizično varovanje in skrb pred pobegom iz zavoda. Po drugi strani pa prenizka ograja nujno narekuje montažo bodisi dodatnih žičnih ograj in tehničnih sredstev za varovanje, ki pa predstavljajo velik finančni zalogaj. Vsak zavod torej obdaja betonska ograja, ki jo imenujemo betonski zid. Kot je bilo že omenjeno, je v zavodu na Dobu zunanji zid visok 3-4 metre, temu sledi vmesni prostor, notranja žična ograja, višine 2–3 metre, ki je še dodatno varovana s sodobno elektroniko in senzorji, ki zelo učinkovito zaznajo kakršne koli premike v okolici mreže. Zunanjo betonsko ograjo na Dobu pa so še nadgradili z dodatnimi koluti žice. Tu gre za posebno vrsto žice, ki jo v Južnoafriški Republiki uporabljajo za varovanje rudnikov diamanta. Pri tej obliki varovanja je zelo pomembna pravilna montaža v smeri vertikalnega plezanja. Če vse naštetu zadovoljuje vsem podanim pogojem, je pobeg preko žice skorajda nemogoč. Dokaz za to je ravno zavod Dob, v katerem še niso imeli primera pobega preko zidu, zavarovanega s to žico (Peteh v Ivanc 2004, 59).

6.1. Trend naraščanja števila zaprtih oseb

V zadnjih letih lahko zaznamo trend naraščanja števila zaprtih oseb. V Evropski uniji je trend naraščanja že dalj časa opazen, zato je bilo tudi pričakovati, da bo število zaprtih oseb naraščalo tudi pri nas. Vse to pa se močno odraža na področju varnosti. Predvsem iz letnega poročila UIKS za leto 2007 je opaziti izrazito naraščanje, saj se je povprečno dnevno število zaprtih oseb opazno povečalo in še narašča, kar je zelo zaskrbljujoče. Prav tako pa je bilo naraščanje poudarjeno tudi v letu 2000, saj naj bi število zaprtih oseb kontinuirano naraščalo že od leta 1996. Kljub temu, da ima Slovenija v tem letu v primerjavi z drugimi evropskimi državami članicami Evropske unije najvišje povečanje števila zaprtih oseb, še vedno sodi med države z najmanj zaprtimi. Dejstvo je, da se število zaprtih oseb pri nas hitro povečuje in da so razpoložljive zmogljivosti uprave

izčrpane. Tako so zapori vse bolj prenapolnjeni, zaposleni preobremenjeni, varnostni položaj se slabša, finančnih sredstev pa ni dovolj niti za tekoče poslovanje (Letno poročilo UIKS 2000, 3).

Povečanje števila zapornikov tako prinaša številne negativne vplive. Kot prvo se s tem povečuje število spremestv zapornikov, kar vpliva na naraščanje potencialne nevarnosti nezaželenih dogodkov, med katerimi so najpogostejši poskusi pobegov ter komuniciranje z neznanimi osebami. Število pobegov je tako tudi posledica povečanja števila zaprtih oseb in kot posledica slabših razmer v zaporih. Razlogi za uspele pobege so predvsem v tem, da se ne izvajajo dogovorjeni varnostni ukrepi ali pa niso bili predvideni. Torej so pobezi posledica slabega predvidevanja, pomanjkljivega nadzora oziroma prepočasnega uvajanja preventivnih ukrepov. Slabosti teh dejavnikov se poskuša nadomestiti z ustrezno organizacijo dela in izvedbo fizičnega varovanja. Predvsem zaradi prenapoljenosti zavodov ter preobremenjenosti zaposlenih, zlasti paznikov, se lahko varnost zaporov izrazito poslabša. Eden izmed ključnih dejavnikov, ki zmanjšuje ustrezno stopnjo varnosti, je prav gotovo velika obremenjenost paznikov. Tako so zavodi prisiljeni, da se nekatere varnostne naloge opravijo z manj pazniki, to pa seveda vpliva na stopnjo zagotovljene varnosti in na povečanje možnost za pobege in druge z varnostjo povezane nezaželene dogodke (Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev UIKS za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000).

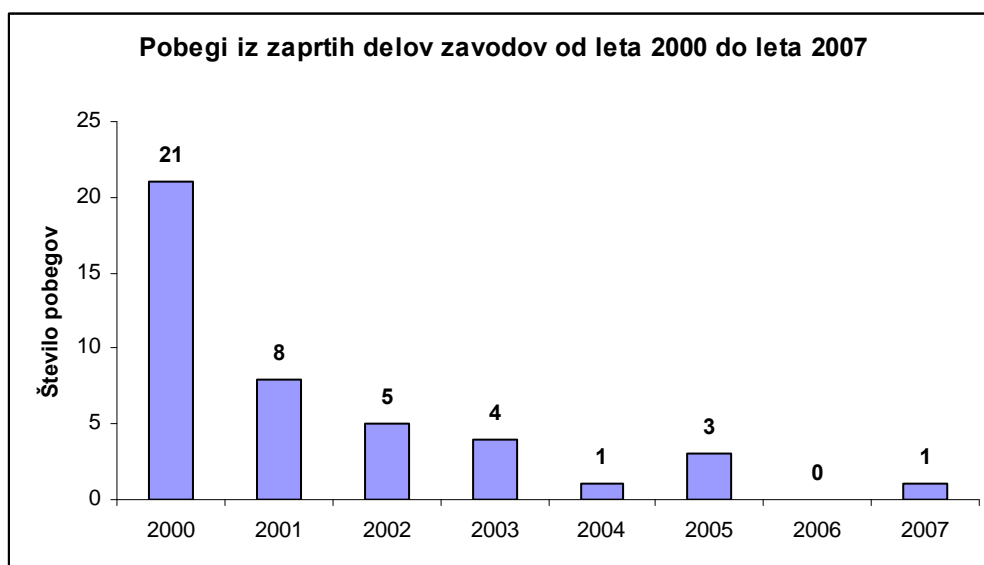
Graf 6.1: Gibanje števila zaprtih oseb od leta 2000 do 2007

Vir: Prirejeno po Letnih poročilih UIKS 2000 – 2007.

Pri gibanju števila zaprtih oseb sem zajela razpon sedmih let. Za ta razpon sem se odločila predvsem zato, ker sem nato v tem razponu analizirala tudi število pobegov iz zaprtih delov zavodov in število napadov na osebje. Tako je iz samega Grafa 6.1 razviden izrazit trend naraščanja povprečnega števila zaprtih oseb. Konstanten porast števila zaprtih oseb beležimo že od leta 1996, saj se je do leta 2007 število zaprtih oseb kar podvojilo. Vse to pa seveda odločilno vpliva na delovanje posameznih zavodov, saj je tako potrebno zagotoviti še večjo varnost ter zagotoviti ustrezen, kvaliteten in zadosten kader. Le s tem lahko vplivamo na preprečevanje ali pa vsaj zmanjšanje števila konfliktov znotraj zavodov, kot so napadi na osebje ter poskušamo preprečiti pobege.

6.2. Primerjava pobegov med posameznimi leti

Na podlagi letnih poročil UIKS sem izvedla primerjavo o številu pobegov iz zaprtih delov zavodov med posameznimi leti. Zajela sem obdobje od leta 2000 do leta 2007. S pomočjo vseh podatkov sem poskušala ugotoviti, ali se število pobegov iz leta v leto povečuje ali zmanjšuje. Predvsem me je zanimal vpliv tehničnega in fizičnega varovanja na število pobegov ter kako zavodi v teh primerih ukrepajo. Kot je bilo že omenjeno, se danes srečujemo s trendom naraščanja števila zaprtih oseb. Predvsem večje število zaprtih oseb oziroma več zaprtih oseb z izrazitimi begosumnimi nagnjenji najbolj vplivajo na stanje varnosti v zaporih.

Graf 6.2: Primerjava števila pobegov od leta 2000 do leta 2007

Vir: Prirejeno po Letnih poročilih UIKS 2000 – 2007.

Število pobegov se je od leta 2000 pa do danes bistveno zmanjšalo, kar je zelo spodbujajoča ugotovitev (glej Graf 6.2). To je prav gotovo dokaz dobrega delovanja zaporov, katerih cilj je seveda zagotavljanje visoke stopnje varnosti. Na tej točki pa lahko omenim, da je že v letošnjem letu beležimo tri pobege iz zaprtih delov zavodov, in sicer enega iz zavoda Dob in dva iz oddelka v Novi Gorici. Omenimo lahko tudi primer zapornika, ki se je povzpел na nadstrešek na dvorišču zapora na Dobu, kjer je preživel dva dni. Zapornik je predvsem želel opozoriti na trenutno stanje v zavodih, ki izražajo predvsem preveliko število zaprtih oseb ter pomanjkanje paznikov in njihovo preobremenjenost. Na podlagi omenjenega lahko samo upamo, da se v letošnjem letu taki pobege ne bodo nadaljevali.

V letu 2000 torej zasledimo največje število pobegov iz zaprtih delov zavodov, kar 21. Od tega je bilo pet skupinskih, v katere je bilo udeleženih od tri do sedem oseb. Eden izmed razlogov za večje število pobegov je bilo prav gotovo v povečanju števila zaprtih oseb, ki so varnostno bolj rizični. Zaporniki so začeli posegati po vse bolj nevarnih oblikah bega, ki potencialno ogrožajo zdravje in življenje zaposlenih. Omenimo lahko predvsem pobeg iz zapora v Ljubljani, ki je prvi pobeg, kateri je bil organiziran z uporabo strelnega orožja, vendar le kot grožnja, v pobeg pa naj bi bil vpleten tudi delavec zapora. Drugi pobege v tem letu pa so temeljili na spontanah

odločitvah, predvsem na račun slabega tehničnega in arhitektonskega varovanja. (Letno poročilo UIKS 2000, 80).

V letu 2001 je bil izveden prvi resen primer napada na delavce zapora s ciljem osvoboditve in pobega. Vendar pa je v letu 2001 število pobegov upadlo, in sicer se je izenačilo z letom 1999, ko smo zabeležili 8 pobegov (Letno poročilo UIKS 2001, 70). V tem letu so bili uspešni pri odkrivanju priprav in preprečevanju poskusov pobegov, saj so kar v 28 primerih preprečili beg, ki naj bi bil izveden z kopanjem skozi zid, med spremstvom in z rezanjem rešetk. Preprečen pa je bil tudi poskus pobega s skrivanjem v zabojniku s smetmi in s plezanjem čez ograjo. Prav tako je bilo preprečenih kar nekaj resnih poskusov bega, kjer bi lahko pobegnili več oseb, ki so pobeg načrtovali tudi z napadom na osebje.

V letu 2002 se je število pobegov zmanjšalo. Pri poskusih pobegov iz zaprtega dela zavoda še vedno prevladujejo pobegi s kopanjem luknje v zid. V tem letu ni bilo nekih spektakularnih poskusov pobega, le v enem primeru je zaprta oseba poskušala pobegniti tako, da je napadla paznika. Izveden pa je bil tudi poskus pobega iz zavoda Dob, ko se je obsojenec skrtil v kontejner s smetmi in so ga odkrili šele pri izhodu iz zavoda. (Letno poročilo UIKS 2002, 78-79).

V letu 2003 se je število pobegov zmanjšalo na štiri. Najodmevnejši je bil pobeg v zavodu Maribor, kjer je obsojenec splezal na streho in skušal z grožnjo s samomorom izsiliti pot na prostost. Ponesrečen pa je bil tudi poskus pobega v zavodu Dob, kjer sta obsojenca prerezala rešetke in prišla na dvorišče zavoda, ni pa jima uspelo priti čez varovalno ograjo. V nekaj zavodih pa so odkrili kopanje lukenj v zid in rezanje rešetk (Letno poročilo UIKS 2003, 68).

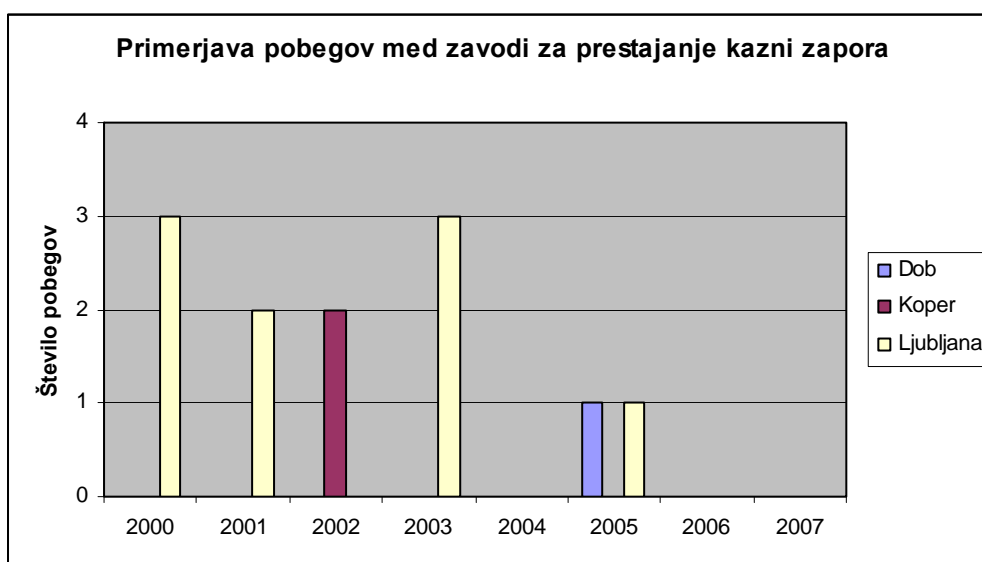
Prav tako se je v letu 2004 število pobegov iz zaprtih delov zavodov izrazito zmanjšalo, saj zabeležimo le en pobeg, kateri se je zgodil v zavodu Celje zaradi slabega nadzora sistema elektronskega varovanja. Vendar pa je bilo v tem letu zabeleženih 17 poskusov pobega, kar je za dva manj kot v letu poprej. (Letno poročilo UIKS 2004, 68-69).

V letu 2005 zasledimo rahel porast števila pobegov. Zaradi slabe organizacije nadzora begosumnih obsojencev sta uspela pobega iz zavodov Celje in Dob. V delavnici zavoda Ljubljana je obsojenec prerezal rešetke s kotno brusilko in pobegnil. Prav tako je bilo odkritih 15 poskusov pobega. Odkrite so bile tudi priprave na pobeg obsojenca, ki je prestajal najdaljšo zaporno kazen v zavodu Dob (Letno poročilo UIKS 2005, 68-69).

V letu 2006 v Sloveniji prvič ne beležimo pobega iz zaprtega dela zavoda. Vendar pa je bilo odkritih in preprečenih 25 poskusov pobega, kar je kar za deset več kot v letu poprej. Tudi v tem letu so zaprte osebe poskušale pobegniti s kopanjem luknje v zid ter z žaganjem rešetk. Ni pa bilo nobenega poskusa pobega, ki bi imel kakšne bolj nevarne oblike, tako za zaprte kot tudi za zaposlene (Letno poročilo UIKS 2006, 69-70).

V letu 2007 zopet zasledimo pobeg iz zaprtega dela zavoda, vendar pa je to še vedno pričakovan in uspešen rezultat, še posebej glede na razmere, v katerih se izvaja varovanje. V tem letu je bilo odkritih in preprečenih le 12 poskusov pobega, kar je za več kot polovico manj kakor prejšnje leto (Letno poročilo UIKS 2007, 69).

Graf 6.3: Primerjava pobegov med zavodom Dob, Koper in Ljubljana

Vir: Prirejeno po Letnih poročilih UIKS 2000 – 2007.

Izvedla sem tudi primerjavo o pobegih med zavodi Dob, Koper in Ljubljana (glej Graf 6.3). Največ pobegov iz zaprtih delov zavodov je uspelo v zavodu Ljubljana. Največ jih je bilo leta 2000 in 2003 (v obeh letih beležimo 3 pobege). Medtem ko lahko pobege iz zavoda Koper zasledimo le v letu 2002, in sicer dva ter v zavodu Dob leta 2005 enega. Tudi pri analizi teh treh zavodov lahko opazimo trend zmanjševanja pobegov, saj v letu 2006 in 2007 ne zasledimo nobenega pobega.

Večina pobegov v posameznih letih je posledica nepredvidevanja, pomanjkljivega nadzora ali pa zaradi prepočasnega uvajanja preventivnih ukrepov. Pomanjkljivi nadzor pa se pojavlja predvsem zaradi premajhnega števila paznikov, kar vpliva na oslabitev notranjega varovanja. Kljub temu, da se število pobegov zmanjšuje, še vedno zasledimo kar veliko število poskusov pobegov, ki se poslužujejo predvsem kovanja v zid in rezanja rešetk. Vzrok za to so zidovi, ki so iz materialov slabše kakovosti. Tudi rešetke, ki so na nekaterih mestih še vedno iz železa, je mogoče prerezati s preprostimi orodji. Vzroke za pobege pa je prav gotovo potrebno iskati tudi v preslabi odzivnosti zavodov na nove razmere, kot je večje število zaprtih oseb in njihova drugačna struktura.

Na podlagi večjega števila pobegov, ki ga zasledimo predvsem v letu 2000, so zavodi postopoma začeli sprejemati več ukrepov za izboljšanje varnosti. S pomočjo letnih poročil UIKS sem povzela glavne ukrepe, ki so se začeli vzpostavljati od leta 2000 naprej:

- odpravljanje šibkih točk v sistemu varovanja v posameznih zavodih,
- spodbujanje k bolj kakovostnemu delu na področju varovanja (predvsem v tistih zavodih, kjer je zabeleženo največje število pobegov),
- tehnične in prostorske izboljšave (poudarek na izboljšanju video nadzornih sistemov, nadgradnje varnostnih ograj, signalizacija rešetk, novi brezžični komunikacijski sistem »tetra"²),
- urejanje ukrepanja ob nevarnejših izrednih dogodkih in sodelovanje s policijo,
- povečanje aktivnosti na področju permanentnega usposabljanja paznikov,
- nadzorovanje organizacije in izvajanje sistema varovanja,
- uvedba učnih načrtov za usposabljanje paznikov ter
- izboljšanje varnostne kulture, profesionalnega dela paznikov in osebne odgovornosti zaposlenih.

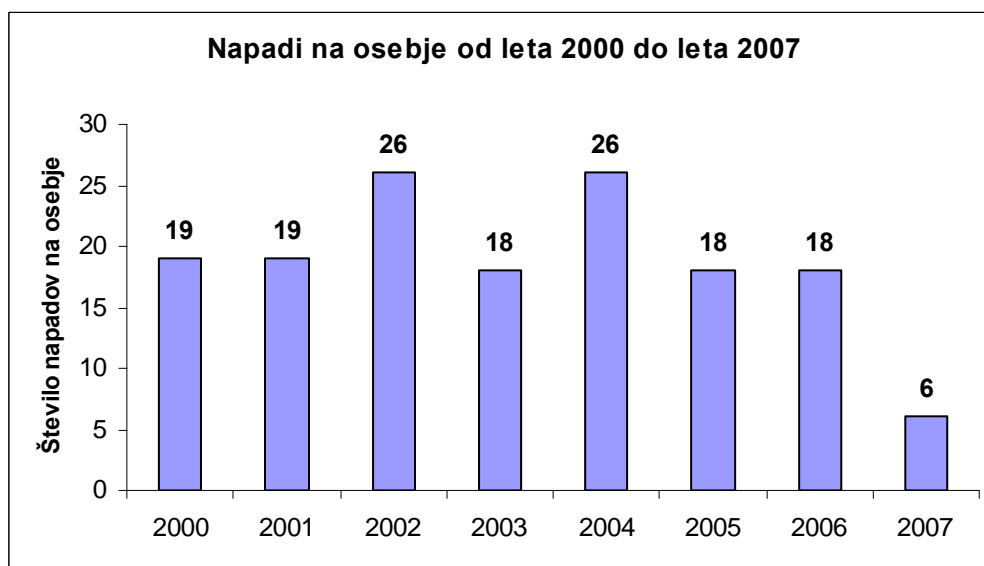
Vsi ti ukrepi so glavni vzrok za zmanjševanje števila pobegov iz zaprtih delov zavodov. Zavodi stremijo k temu, da poskušajo odpraviti pomanjkljivosti in težave, zaradi katerih prihaja do pobegov. Ravno zato se iz leta v leto srečujemo s številnimi izboljšavami, ki naj bi tako ali drugače pripomogle zagotavljanju določene stopnje varnosti v posameznih zavodih.

² TETRA – enotno radijsko omrežje državnih organov.

6.3. Primerjava napadov na osebje med posameznimi leti

Med pomembna področja varovanja sodi tudi varovanje osebja. To v zavodih poteka v obliki primerne zaščite pred napadom od zunaj ter s celostnim pristopom k zaščiti na delovnem mestu. Težavo predvsem predstavlja tehnično varovanje osebja znotraj zavoda pred napadi zaprtih oseb. Poleg čisto operativnih ukrepov je v večjih zavodih že vzpostavljen interni alarmni klicni sistem, s katerim lahko v kritičnem trenutku delavci pokličejo na pomoč (Letno poročilo UIKS 2000, 95-96).

Tako sem izvedla tudi primerjavo glede števila napadov na osebje med posameznimi leti. Tudi pri tej primerjavi sem zajela obdobje od leta 2000 do leta 2007. Za to obdobje sem se odločila predvsem na podlagi podatkov, saj se je število napadov na osebje začelo spremljati in beležiti šele od leta 2000 naprej. Glavni vzrok za to je bilo v tem, da so bili v letih poprej napadi na osebje velika redkost. Zanimali so me predvsem vzroki, zaradi katerih se zaprte osebe odločijo za napade na delavce zavodov ter kako zavodi ukrepajo v takih primerih.

Graf 6.4: Napadi na osebje od leta 2000 do leta 2007

Vir: Prirejeno po Letnih poročilih UIKS 2000 – 2007.

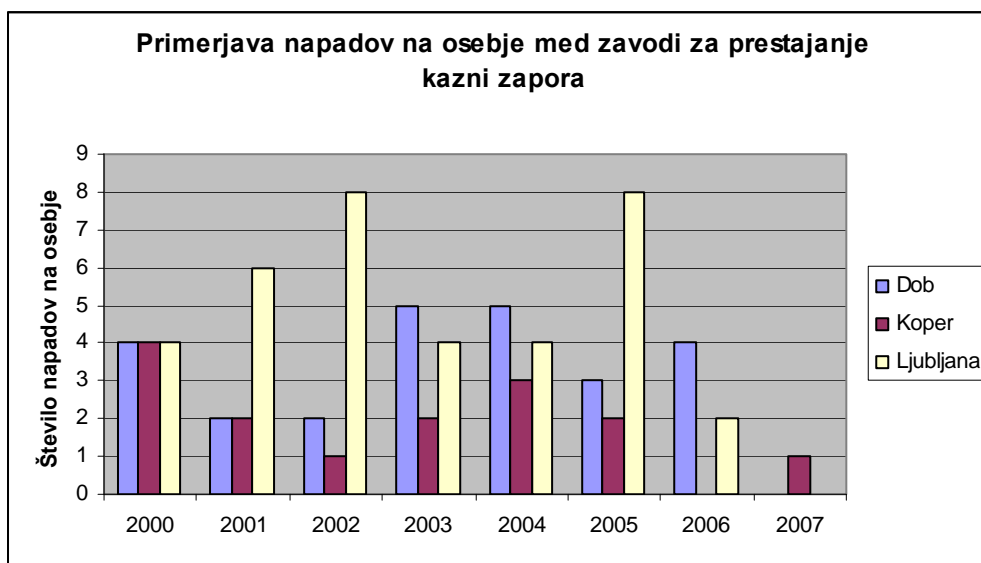
V posameznih letih se pojavlja kar veliko število napadov na osebje (glej Graf 6.4). Omenila bi predvsem leti 2002 in 2004, ko je bilo izvedenih kar 26 napadov na osebje, najmanj pa jih zasledimo v leto 2007, saj jih beležimo “le” šest. Pri napadih na osebje se lahko srečamo z bolj ali manj nevarnimi oblikami. Med posameznimi leti lahko zaznamo, da so se med napadi pojavile različne oblike poškodb delavcev (lažji pretresi možganov, udarnine, odrgnine). V letu 2001 pa zasledimo prvi resen primer napada na osebje zavoda s ciljem osvoboditve in pobega, večinoma pa je šlo za napade na paznike, ki so morali preprečiti nedovoljene aktivnosti (Letno poročilo UIKS 2001, 74-75).

Predvsem v letu 2002 zasledimo povečanje števila napadov na osebje, saj jih beležimo kar 26. Najtežji primer napada je bil v oddelku Radovljica, kjer je pripornik med spremstvom močno udaril paznika in poskušal pobegniti, v oddelku Novo mesto pa je pripornik v paznika vrgel poper in ga za hip onеспobil (Letno poročilo UIKS 2001, 84). Z letom 2003 se število napadov na osebje zmanjša, saj beležimo 18 napadov, vendar se z letom 2004 število napadov zopet poveča na 26. Eden izmed hujših napadov v letu 2004 se je zgodil v prevzgojnem domu Radeče, ko sta mladoletnika napadla učitelja praktičnega pouka, kateri ima še danes težke posledice glave. Drugi pa je bil v oddelku Nova Gorica, kjer sta pripornika uprizorila okvaro na vodnih instalacijah ter paznike napadla s kabli z napetostjo 220 voltov (Letno poročilo UIKS 2004, 72).

V letu 2005 in 2006 se je število napadov zopet zmanjšalo na 18, kar zagotovo predstavlja boljše opravljanje dela znotraj zavodov. V letu 2005 ni bilo tako resnih in nevarnih napadov kot v letu poprej. Izveden pa je bil napad na pričo na sodišču ter poskus napada na paznika s ciljem odtujitve pištrole (Letno poročilo UIKS 2005, 71-72). Tudi v letu 2006 ni bilo težjih primerov napada. Prav tako zasledimo napad, s ciljem odtujitve strelnega orožja pazniku, izveden pa je bil tudi napad na vzgojiteljico v zavodu, na poveljnika in poveljnico zavodov ter na tožilca (Letno poročilo UIKS 2006, 72).

Najmanjše število napadov na osebje (6) beležimo leta 2007, vendar pa se je povečalo število poskusov iz ena na šest. Razlog za to je predvsem v večji previdnosti paznikov in v bolj doslednem izvajanju preprečevalnih ukrepov. Vendar pa je še vedno težko preprečiti vse napade, saj so izbruhi nezadovoljstva zaprtih oseb večkrat hipni in nepredvidljivi (Letno poročilo UIKS 2007, 74).

Graf 6.5: Primerjava napadov na osebje med zavodi Dob, Koper in Ljubljana

Vir: Prirejeno po Letnih poročilih UIKS 2000 – 2007.

Izvedla sem tudi primerjavo o napadih na osebje med zavodi Dob, Koper in Ljubljana (glej Graf 6.5). Največ napadov na osebje zasledimo v zavodu Ljubljana, predvsem v letu 2002 in 2005, ko je bilo zabeleženih osem napadov. V zavodu Koper je bilo največ napadov leta 2004, in sicer štiri, v zavodu Dob pa leta 2003 in 2004, ko zasledimo pet napadov. Tudi v številu napadov na

osebje ugotovimo trend zmanjševanja napadov, saj leta 2007 zasledimo samo en napad v zavodu Koper.

Na podlagi podatkov ugotovimo, da so napadi na osebje izrazito nepredvidljivi. Pojavijo se predvsem zaradi nezadovoljstva zaprtih oseb, ki se poslužujejo različnih sredstev za izvedbo napada (poper, kladivo, elektrika). Najbolj pogosti so napadi na paznike, predvsem kadar poskušajo zaprtim osebam preprečiti nedovoljene aktivnosti. Napadi pa se ne izvajajo le na paznike, ampak tudi na ostalo zavodsko osebje (vzgojitelje, medicinske sestre, zdravnike, poveljnike paznikov). Zasledimo lahko tudi napada s ciljem pobega, največ napadov na osebje pa pravzaprav ne moremo razložiti, saj ni nekih jasnih vzrokov.

Kot je že omenjeno, se število napadov na osebje zmanjšuje. Vendar se bo kljub zmanjšanemu številu napadov v prihodnjih letih zagotavljalo večjo varnostno kulturo, spodbujalo k zavestni odgovornosti za varnost in ustrezne medsebojne odnose, predvsem pa se bodo izvajali sistematični preprečevalni ukrepi.

7. ZAKLJUČEK

Na podlagi prebiranja in analiziranja strokovne literature, predvsem številnih zakonov, pravilnikov in navodil, sem ugotovila, da imajo zavodi za prestajanje kazni zapora danes pomembno vlogo v družbi. Eden izmed glavnih razlogov za to je prav gotovo dejstvo, da zavodi zapirajo osebe, ki nam predstavljajo neko nevarnost oziroma grožnjo. Prav tako pa sem spoznala delovanje zavodov, ki temeljijo predvsem na tem, da se zagotovijo vsi pogoji, ki omogočajo, da so zavodi varni za osebje znotraj zavoda, zaprte osebe in družbo kot celoto.

Večina zavodov za prestajanje kazni zapora se nahaja v starih in nefunkcionalnih zgradbah, ki prvotno niso bile namenjene za prestajanje kazni zapora. Ravno zaradi neustreznih prostorskih pogojev, prenapoljenosti zavodov in preobremenjenosti zaposlenih prihaja do številnih negativnih posledic, ki se kažejo predvsem v težjem obvladovanju zaprte populacije. Tako je veliko več možnosti za medsebojne konflikte, pobege, napade na osebje, kršitev zavodskih pravil in druge oblike nasilja. Vse to pa negativno vpliva na varnost, red in disciplino ter povzroča težave v organizaciji in vodenju zavodov. Kljub temu pa se zavodi trudijo zagotoviti čim boljše varovanje znotraj zavodov, ki jim omogoča učinkovito in uspešno delovanje.

Ključnega pomena za delovanje zavodov je prav gotovo sodobno tehnično varovanje, kateremu je danes namenjena velika pozornost, saj lahko zasledimo dodatno izpopolnjevanje in dograjevanje posameznih oblik in načinov varovanja. To se kaže v zagotavljanju ustreznega video nadzora, alarmnega sistema, povečanju prostorskih zmogljivosti in izpolnjevanju varovalnih zidov, ki imajo pomembno vlogo pri preprečevanju prepovedanega vstopa oziroma izstopa iz zapora. Vendar pa tehnično varovanje ni uspešno, če nima fizične podpore. Zavodsko osebje, predvsem pazniki, so tisti, ki pomagajo pri zagotavljanju visoke stopnje varnosti. Njihova glavna naloga je, da zagotavljajo dobro vzdušje znotraj zavodov, ki se predvsem odraža na krepitvi dobrega medsebojnega odnosa in dobri komunikaciji. To pa prav gotovo vpliva na zmanjševanje konfliktov in nemirov znotraj zavodov, ki lahko vodijo v napade na osebje ali pobege iz zavodov. Moja prva hipoteza se je glasila, da »učinkovitejše in sodobnejše tehnično varovanje zavodov za prestajanje kazni zapora, ki deluje s pomočjo ustrezne fizične podpore, preprečuje povečanje števila napadov na osebje in povečanje števila pobegov«. To hipotezo lahko v celoti potrdim, saj lahko na podlagi vseh pridobljenih podatkov opazimo, da se število pobegov iz zaprtih delov zavodov zmanjšuje. Še v letu 2000 lahko beležimo 21 pobegov, medtem ko leta 2006 ne zasledimo nobenega pobega iz zaprtega dela zavodov, v lanskem letu pa "le" enega. To je prav

gotovo dokaz učinkovitega delovanja zaporov, katerih cilj je torej zagotavljanje visoke stopnje varnosti. Zavodi preučujejo pobege in tako poskušajo ugotoviti, katere varnostne ukrepe je potrebno vzpostaviti, da bi zmanjšali število pobegov. Poudariti je potrebno dejstvo, da je bila večina pobegov predvsem posledica nepredvidevanja, pomanjkljivega nadzora ali pa prepočasnega uvajanja preventivnih ukrepov. Prav tako pa lahko tudi zasledimo zmanjševanje števila napadov na osebje. Še v letu 2004 beležimo 26 napadov na osebje, v lanskem letu pa le šest. Predvsem pazniška služba je tista, ki ima največji vpliv na preprečevanje napadov na osebje. Vendar pa jih je zelo težko preprečiti oziroma predvideti, saj so izbruhi nezadovoljstva zaprtih oseb večkrat nepredvidljivi in hipni.

Moja druga hipoteza se je glasila, da »s pomočjo ustreznega tehničnega varovanja zavodov za prestajanje kazni zopora, ustrezne strokovne usposobljenosti pazniške službe ter z dobro medsebojno organiziranostjo poskušamo doseči boljše odnose med zaprtimi osebami kot tudi med zaprtimi osebami in zaposlenimi ter s tem zagotoviti varen zapor za osebje, zapornike in družbo«. Tudi drugo hipotezo lahko z zagotovostjo potrdim. Kot že omenjeno so pomemben vidik učinkovitega varovanja zavodov za prestajanje kazni zopora ustrezne tehnične in arhitekturne zmogljivosti. Med arhitekturne zmogljivosti moramo omeniti predvsem prostorske razmere v zavodih. Kot je znano, se zavodi pri nas srečujejo s težavami prenapoljenosti oziroma prezasedenosti. Zato je danes poudarek na nadomestitvi večposteljnih celic z eno in dvopostelnimi. Takšen napredek lahko opazimo le v novozgrajenemu zavodu Koper. To pa prav gotovo vpliva na boljše medsebojne odnose v zavodih in na zmanjšanje konfliktov. Prav tako se zavodi trudijo spremljati in uvajati novosti na področju sodobne tehnologije. Glavni napredki se kažejo predvsem v uvajanju sodobnejšega video nadzora in sistema varovanja. Vendar pa naj bo tehnologija še tako sodobna in napredna, ne more delovati brez osebja znotraj zavodov, zlasti paznikov. Ena izmed glavnih nalog paznikov je zagotoviti ugodno zaporniško klimo. To se kaže predvsem v pogovoru z zaprtimi osebami, da se vzpostavi neka stopnja dobrega komuniciranja in medsebojnega sodelovanja. Pri tem pa je ključnega pomena tudi sodelovanje med vsemi službami znotraj zavodov, kot so pedagogi, delavni terapevti, psihologi in zdravstveni delavci ter njihovo sprotno izobraževanje in usposabljanje. Pazniki morajo svoje delo opravljati predvsem po načelu nekonfliktnega in pomirjajočega pristopa.

V prihodnosti lahko pričakujemo še nadaljnje zavzemanje penoloških strokovnjakov za zagotavljanje visoke stopnje varnosti znotraj zavodov za prestajanje kazni zopora. To se že sedaj kaže v spremljanju in uvajanju novih trendov sodobnega in naprednega tehničnega varovanja.

Velika pozornost pa ni namenjena samo kvaliteti visokih in zastraženih zidov, ampak tudi zagotavljanju ustreznih prostorskih zmogljivosti, ki zaprtim osebami zagotavljajo boljše pogoje za bivanje v zaporih. Vse to pa je še dodatno nadgrajeno z ustrezno usposobljenim in izobraženim zavodskim osebjem, predvsem paznikov, ki se trudijo zagotoviti ugodno in kvalitetno družbeno vzdušje znotraj zavodov.

8. SEZNAM LITERATURE

8.1. Tiskani viri:

1. Bavcon, Ljubo, Alenka Šelih, Katja Filipčič, Vid Jakulin in Damjan Korošec, ur. 2003. *Kazensko pravo (splošni del)*. IV. Izdaja. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
2. Brinc, Franc. 1984. Obsojenčeva percepcija delavcev kazenskega zavoda. V Zapor: družba znotraj družbe-pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu, Gorazd Meško, Danijela Frangež, Mojca Rep in Kristina Sečnik. *Socialna pedagogika* 10 (3): 268-273.
3. Brinc, Franc. 2002. Kriminologija v penologiji. V *Vizije slovenske kriminologije*, ur. Gorazd Meško, 251–268. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
4. Coyle, Andrew. 2002. Managing prisons in a time of change. V *Preprečevanje kriminalitete - teorija, praksa in dileme*, ur. Gorazd Meško, 379. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
5. Foucault, Michael. 1984. *Nadzorovanje in kaznovanje - Nastanek zapora*. Ljubljana: Delavska enotnost.
6. Golob, Renato. 1997. *Sistemi zaščite in varovanja oseb in premoženja*. I. izdaja. Ljubljana: Samozaložba.
7. Ivanc, Mojca. 2004. *Vloga zapora v sistemu nacionalne varnosti Republike Slovenije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Ivanovič, Žarko in Jure Habbe. 1998. *Kako preprečiti tatvine v prodajalnah. Praktični priročnik za preprečevanje krajev, vlomov, ropov in goljufij, s katerimi boste prihranili veliko denarja in zaščitili vaše premoženje*. Ljubljana: Lisac & Lisac d. o. o.
9. Kečanović, Bećir, Goran Klemenčič, Katarina Zidar in Peter Pavlin. 2006. *Policijsko pravo in pooblastilo: splošni del*. Ljubljana: GV Založba, d. o. o.
10. Meško, Gorazd. 2004. *Preprečevanje kriminalitete – teorija, praksa in dileme*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
11. Meško, Gorazd. 2006. *Kriminologija*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru.
12. Meško, Gorazd, Danijela Frangež, Mojca Rep in Kristina Sečnik. 2006. Zapor: družba znotraj družbe-pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu. *Socialna pedagogika* 10 (3): 261-286.

13. Petauer, Tomaž, Stanko Špehar in Aleš Napast. 1999. *Sodobni sistemi varovanja in nadzorovanja industrijskih in poslovnih objektov, finančnih ustanov ter objektov posebnega pomena*. Strokovni priročnik. Ljubljana: Agencija POTI, d. o. o.
14. Peteh, Božidar. 2000. Varnostni vidiki izvrševanja kazenskih sankcij. V *Dnevi varstvoslovja / Prvi slovenski dnevi varstvoslovja*, ur. Milan Pagon, 579-585. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
15. Peteh, Božidar. 2004. V *Vloga zapora v sistemu nacionalne varnosti Republike Slovenije*, Mojca Ivanc, 34-66. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Petrovec, Dragan. 1986. Zapor v funkciji zaščite družbe pred storilci kaznivih dejanj. *Penološki bilten* 5 (2): 64-72.
17. Petrovec, Dragan. 1998. *Kazen brez zločina*. Prispevek k ideologijam kaznovanja. Ljubljana: SH, Zavod za založniško dejavnost.
18. Sparks, R. 1996. Prisons and the Problem of Order. V *Zapor: družba znotraj družbe-pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu*, Gorazd Meško, Danijela Frangež, Mojca Rep in Kristina Sečnik. *Socialna pedagogika* 10 (3): 273.
19. Sykes, G. M. 1958. Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison. V *Zapor: družba znotraj družbe-pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu*, Gorazd Meško, Danijela Frangež, Mojca Rep in Kristina Sečnik. *Socialna pedagogika* 10 (3): 266.

8.2. Internetni viri:

20. *Bela knjiga o prostorskih pogojih dela Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij*. 12.07.2006. Dostopno prek: [http://www2.gov.si/upv/VladnaGradi
va04.nsf/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/16825fd49c5107fbc12571c400308da/\\$FILE
/ATTLVOI1/Bela%20knjiga%20-%20UIKS.doc](http://www2.gov.si/upv/VladnaGradi%20va04.nsf/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/16825fd49c5107fbc12571c400308da/$FILE/ATTLVOI1/Bela%20knjiga%20-%20UIKS.doc) (25. junij 2007).
21. Brinc, Franc. 2007. *Penologija. Izbrane penološke teme. Začasni učni pripomoček za študente v visokošolskem programu varstvoslovja*. Dostopno prek: [http://www.fpvv.uni-
mb.si/mojFaks/Files/PENOLOGIJA-1_20070327_52.doc](http://www.fpvv.uni-mb.si/mojFaks/Files/PENOLOGIJA-1_20070327_52.doc) (20. maj 2007).
22. Državni zbor Republike Slovenije. 2007. *Poslanska vprašanja in pobude*. Dostopno prek: [http://www.dz-rs.si/index.php?id=94&type=98&sb=3&sd=1&o=60&unid=
VPP%7CD83A569F88183A07C1257CF00528AD3&showdoc=1](http://www.dz-rs.si/index.php?id=94&type=98&sb=3&sd=1&o=60&unid=VPP%7CD83A569F88183A07C1257CF00528AD3&showdoc=1)(25. junij 2007).
23. Kovač K., Aleksandra. 2008. *Slovenija potrebuje nove zapore*. Dostopno prek: [http://www.rtv-slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_
menu=1&c_id=176141&rss=1#1213517349](http://www.rtv-slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=176141&rss=1#1213517349) (15. junij 2008).

24. *Priporočilo št. R (2006) 2 Odbora ministrov državam članicam o evropskih zaporskih pravilih (sprejeto 11. januarja 2006 na 952. zasedanju ministrskih namestnikov)*. Dostopno prek: www.coe.si/.../10410-_1.doc&url=/res/dokument/10410-_1.doc&title=zaporska_pravila_rec_2006_2.doc (25. junij 2007).
25. Sintal koncern. 2007. *Centralno-nadzorni sistem*. Dostopno prek: <http://www.sintal.si/index.php?lang=&kat=2&podkat=1&podkat2=10> (15. januar 2007).
26. Sintal koncern. 2007. *Sistem mehanske zaščite*. Dostopno prek: <http://www.sintal.si/index.php?lang=&kat=2&podkat=2&podkat2=5> (15. januar 2007).
27. Sintal koncern. 2007. *Sistemi tehničnega varovanja- video sistemi*. Dostopno prek: http://www.sintal.si/dwnld/varovanje/Prospekt_video.pdf (15. januar 2007).
28. Slonep. 2007. *Fizično-tehnično varovanje*. Dostopno prek: <http://www.slonep.net/subareas.html?lev0=1&lev1=2&lang=&lev2=155&lev3=24&sezpon=1> (15. januar 2007).
29. Slonep. 2007. *Video - nadzorno varovanje*. Dostopno prek: <http://www.slonep.net/subareas.html?lev0=1&lev1=2&lang=&lev2=155&lev3=332> (15. januar 2007).
30. Šuligoj, Boris. 2007. *Novi koprski zapori bodo nared še letos*. Dostopno prek: <http://obala.net/novice/news.php?id=4825> (6. februar 2007).
31. Valentinčič, Dušan. 2004. *Zavod za prestajanje kazni zapora Koper*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/koper_bro_web.pdf (14. marec 2006).
32. Varuh človekovih pravic. 2004. *Obisk zavoda za prestajanje kazni zapora*. Dostopno prek: [http://www.varuh-rs.si/index.php?id=106&L=0&encryptionKey=&tx_ttnews\[backPid\]=48&tx_ttnews\[pointer\]=10&tx_ttnews\[tt_news\]=413&cHash=5fa904b72b](http://www.varuh-rs.si/index.php?id=106&L=0&encryptionKey=&tx_ttnews[backPid]=48&tx_ttnews[pointer]=10&tx_ttnews[tt_news]=413&cHash=5fa904b72b) (6. februar 2007).
33. Wikipedija, Prosta enciklopedija. 2007. *Zapor*. Dostopno prek: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Zapor> (6. februar 2007).

8.3. Dokumenti:

34. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. 2001. *Letno poročilo UIKS 2000*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/porocilo_uiks_2000.pdf (16. marec 2008).
35. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. 2002. *Letno poročilo UIKS 2001*. Dostopno prek: <http://www.mp.gov.si/>

- fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/porocilo_uiks_2001_1.pdf (16. marec 2008).
36. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. 2003. *Letno poročilo UIKS 2002*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/porocilo_uiks_2002_1.pdf (16. marec 2008).
37. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. 2004. *Letno poročilo UIKS 2003*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/porocilo_uiks_2003.pdf (16. marec 2008).
38. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. 2005. *Letno poročilo UIKS 2004*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/porocilo_uiks_2004.pdf (16. marec 2008).
39. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. 2006. *Letno poročilo UIKS 2005*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/porocilo_uiks_2005.pdf (16. marec 2008).
40. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. 2007. *Letno poročilo UIKS 2006*. Dostopno prek: <http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/LP2006.pdf> (16. marec 2008).
41. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. 2008. *Letno poročilo UIKS 2007*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/uiks/Letno_porocilo_07_web.pdf (19. junij 2008).
42. *Pravilnik o izvrševanju pripora*. Ur. l. RS 36-1761/1999 (14. maj 1999).
43. *Pravilnik o izvrševanju nalog paznikov*. Ur. l. RS 037-04-4/01-3221 (16. avgust 2001).
44. *Pravilnik o izvrševanju kazni zapora*. Ur. l. RS 102/2000 (10. november 2000).
45. Računsko sodišče Republike Slovenije. 2002. *Revizijsko poročilo o gospodarnosti porabe sredstev Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za zagotavljanje položaja obsojencev v letih 1998, 1999 in 2000*. Dostopno prek: [http://www.rsrs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K2B07CD5C7B8097BBC1256C5F0064DE1C/\\$file/2050101.pdf](http://www.rsrs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K2B07CD5C7B8097BBC1256C5F0064DE1C/$file/2050101.pdf) (5. april 2007).
46. Valentinčič, Dušan in Jože Podržaj. 2001. *Hišni red zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni, št. 011-1/01*.
47. Valentinčič, Dušan. 2002. *Interno navodilo za izvajanje pooblastil paznikov, št. 037-04-2/2002-3221*.

48. *Uredba o varovanju določenih oseb, objektov in okolišev objektov, v katerih so sedeži državnih organov.* Ur. l. RS 103/2000 (14. november 2000).
49. *Ustava Republike Slovenije.* Ur. l. RS 001-02/89-2/75, 23. december 1991. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/?id=150&docid=28&showdoc=1> (15. maj 2007).
50. *Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1).* Ur. l. RS 001-22-27/00 (2. marec 2000).